

PRAVNA PRIRODA ODŠTETNE ODGOVORNOSTI I NAČINI POPRAVLJANJA ŠTETE

Šarin, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **EFFECTUS university / EFFECTUS veleučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:281:928290>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-11**

image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

[Repository of EFFECTUS University of Applied Sciences - Final and graduate theses of EFFECTUS University of Applied Sciences](#)

image not found or type unknown

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

MARKO ŠARIN

ZAVRŠNI RAD

**PRAVNA PRIRODA ODŠTETNE ODGOVORNOSTI
I NAČINI POPRAVLJANJA ŠTETE**

Zagreb, 2023.

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

PREDMET: OBVEZNO PRAVO

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Marko Šarin

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Pravna priroda odštetne odgovornosti i načini popravljanja štete

MENTOR: Jelena Uzelac, dipl. iur., Ph.D.C.

Zagreb, veljača 2023.

SAŽETAK

Osnovna tema završnog rada je pravna priroda odštetne odgovornosti, kao najčešćeg oblika izvanugovorne odgovornosti, i načini popravljanja štete. Stoga se, s obzirom na značaj i učestalost tog pravnog instituta u praksi, odštetna odgovornost nastoji prikazati kako s teorijskog tako i s praktičnog stajališta. Naime, u radu je pojmovno određen institut odgovornosti za štetu te su detaljno analizirane sve opće pretpostavke odgovornosti za štetu. Opisane su vrste odgovornosti za štetu i njihove posebne pretpostavke. Nadalje, prikazani su i načini popravljanja štete. Najzad, u završnom dijelu rada analizirana je relevantna sudska praksa.

Ključne riječi: odštetna odgovornost, pretpostavke odgovornosti za štetu, vrste odštetne odgovornosti, popravljanje štete, sudska praksa

SUMMARY

The main topic of this final thesis is the legal nature of liability for damages, as the most common form of non-contractual liability, and the ways to repair these damages. Therefore, considering the significance and frequency of this legal institute in practice, the liability for damages is presented both from a theoretical and a practical point of view. Namely, the paper conceptually defines the institution of liability for damages while all general assumptions of liability for damage are analyzed in detail. Types of liability for damages and their special assumptions are described. Furthermore, the methods of compensating damages are presented. In the final part of the paper, the relevant judicial practice is analyzed.

Key words: liability for damages, assumptions of liability for damages, types of liability for damages, damage compensation, case law

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka.....	1
1.3. Struktura rada	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE INSTITUTA ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	3
3. OPĆE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU	5
3.1. Subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu.....	6
3.2. Štetna radnja	7
3.3. Šteta	8
3.3.1. Imovinska ili materijalna šteta	9
3.3.2. Neimovinska ili nematerijalna šteta.....	9
3.3.3. Pozitivna ili obična šteta	10
3.3.4. Negativna šteta ili izmakla korist.....	10
3.4. Uzročnost.....	11
3.5. Protupravnost.....	12
3.5.1. Isključenje protupravnosti.....	13
4. VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU – POSEBNE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI.....	14
4.1. Izvanugovorna odgovornost	14
4.2. Ugovorna odgovornost	14
4.3. Predugovorna odgovornost.....	15
4.4. Subjektivna odgovornost.....	17
4.5. Objektivna odgovornost	18
4.6. Vlastita odgovornost.....	21
4.7. Odgovornost za drugoga	22
4.8. Odgovornost više osoba za istu štetu	24
4.8.1. Podijeljena odgovornost.....	24
4.8.2. Solidarna odgovornost	24
5. NAČINI POPRAVLJANJA ŠTETE.....	26
5.1. Naturalna restitucija	26

5.2. Naknada štete	27
5.2.1. Obujam naknade štete	27
5.2.2. Visina naknade štete	28
5.2.3. Utvrđivanje i oblik naknade štete	29
5.3. Satisfakcija	30
5.3.1. Moralna satisfakcija	31
5.3.2. Novčana satisfakcija	31
6. SUDSKA PRAKSA	33
6.1. Pravna shvaćanja sudova	33
6.2. Orijetacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade	37
nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske	37
7. ZAKLJUČAK	41

LITERATURA

TABLE OF CONTENTS

1. INTRODUCTION	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
1.1. Subject-Matter and Aim of the Paper.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
1.2. Sources and Methods of Data Collection.	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
1.3. Paper Structure	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
2. DEFINITION OF THE INSTITUTE OF LIABILITY FOR DAMAGES	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3. GENERAL ASSUMPTIONS OF LIABILITY FOR DAMAGES.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.1. Subjects of a Mandatory Relationship of Liability for Damages.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.2. Tort.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.3. Damage.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.3.1. Property or Material Damage.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.3.2. Non-Physical Property Damage or Non-Pecuniary Damage	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.3.3. General Damages	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.3.4. Foregone Benefit.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.4. Causality.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.5. Illegality	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
3.5.1. Exclusion of Illegality	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4. TYPES OF LIABILITY FOR DAMAGES – SPECIAL ASSUMPTIONS OF LIABILITY.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.1. Non-Contractual Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.2. Contractual Liability.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.3. Pre-Contractual Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.4. Subjective Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.5. Objective Liability.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.6. Personal Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.7. Vicarious Liability.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.8. Joint Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
4.8.1. Several Liability.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.

4.8.2. Solidary Liability	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5. METHODS OF COMPENSATING DAMAGES	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.1. Natural Restitution	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.2. Compensation for Damages	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.2.1. Amount of Damages	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.2.2. Amount of Compensation for Damages	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.2.3. Determination and Form of Compensation for Damages	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.3. Satisfaction	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.3.1. Moral Satisfaction	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
5.3.2. Monetary Satisfaction	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
6. CASE-LAW	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
6.1. Legal Understandings of the Courts	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
6.2. Orientation Criteria and Amounts for Determining the Amount of Fair Monetary Compensation for non-Physical Property Damages of the Supreme Court of the Republic of Croatia.....	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
7. CONCLUSION	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.
REFERENCES	

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet završnog rada je pravna priroda odštetne odgovornosti, kao najčešćeg oblika izvanugovorne odgovornosti, i načini popravljivanja štete.

Važnost instituta odgovornosti za štetu, a time i obveze popravljivanja prouzročene štete, proizlazi iz činjenice da se njime jamči vladavina prava odnosno pravna sigurnost u suvremenim demokratskim sustavima pa tako i u Republici Hrvatskoj. Njegova važnosti vidi se osobito u tome što se odražava na Ustavom Republike Hrvatske zajamčena ljudska prava i temeljne slobode.¹

Stoga je cilj završnog rada prikazati predmetni institut s teorijskog stajališta, ali i kroz analizu relevantne sudske prakse.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Završni rad se temelji na prikupljanju i analiziranju sekundarnih podataka koji su neophodni za rad. Sekundarni izvori podataka podrazumijevaju knjige, znanstvene i stručne radove, Ustav Republike Hrvatske, međunarodne ugovore, zakone, podzakonske akte, sudske presude, te članke s internetskih stranica vezanih za temu odštetne odgovornosti i načine popravljivanja štete.

Metode korištene pri pisanju završnog rada su sljedeće: deskriptivna metoda, deduktivna metoda, metoda analize, metoda sinteze, te metoda klasifikacije.

1.3. Struktura rada

Završni rad podijeljen je na sedam glava. U uvodnoj glavi prikazani su predmet i cilj rada, izvori i metode prikupljanja podataka, te sama struktura rada.

U drugoj glavi rada pojmovno je određen institut odgovornosti za štetu kao jedan od brojnih obveznopravnih odnosa u kojem je jedna strana dužna popraviti prouzročenu štetu drugoj strani, dok je ta druga strana ovlaštena zahtijevati popravak štete.

Treća glava obrađuje opće pretpostavke odgovornosti za štetu, na način da je glava podijeljena na pet poglavlja koja se bave svakom pojedinom pretpostavkom koja je nužna za odštetnu odgovornost. U tom smislu detaljno su analizirane sljedeće pretpostavke: subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu, štetna radnja, šteta, uzročna veza, te protupravnost.

U četvrtoj glavi opisane su vrste odgovornosti za štetu i njihove posebne pretpostavke. Naime, pojašnjena je izvanugovorna odgovornost, ugovorna odgovornost, predugovorna odgovornost, subjektivna odgovornost, objektivna odgovornost, vlastita odgovornost,

¹ Ustav Republike Hrvatske, „Narodne novine“ br. 56/90, 135/97, 8/98 - pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 - pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 - pročišćeni tekst, 55/01 - ispravak, 76/10, 85/10 - pročišćeni tekst, 5/14

odgovornost za drugoga, te odgovornost više osoba za istu štetu, kao i posebne pretpostavke koje su nužne za pojedinu vrstu odštetne odgovornosti.

Peta glava razmatra različite načine popravljjanja štete, a koji mogu biti: naturalna restitucija, naknada štete te satisfakcija i to moralna satisfakcija i novčana satisfakcija. Posebno se analizira obujam naknade štete, njena visina, kao i utvrđivanje i oblik naknade štete.

Fokus šeste glave je na analizi sudske prakse koja se odnosi na odštetnu odgovornost, odnosno načine popravljjanja štete. Predočena su pravna shvaćanja sudova uključujući i prikaz Orijentacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

U sedmoj, ujedno i zadnjoj glavi, iznesen je zaključak završnog rada.

2. POJMOVNO ODREĐENJE INSTITUTA ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Obveze, u pravilu, nastaju na osnovi ugovora pa govorimo o ugovornim odnosima, no pojedine obveze mogu nastati i bez suglasnosti volje njihovih sudionika. U tom slučaju govorimo o izvanugovornim odnosima koji također proizvode pravne učinke među njihovim sudionicima.

Zakon o obveznim odnosima (dalje: ZOO)² uređuje pet izvanugovornih odnosa:

1. prouzročenje štete,
2. stjecanje bez osnove,
3. poslovodstvo bez naloga,
4. javno obećanje nagrade,
5. vrijednosni papiri.³

Stoga prizlazi da je prouzročenje štete odnosno odgovornost za štetu samo jedan od vidova izvanugovornih odnosa. Ipak, odštetna odgovornost zbog svoje učestalosti kao i razvijenosti zauzima posebno mjesto. Naime, građansko pa stoga i obvezno pravo u suštini subjekte obveznopravnog odnosa prikazuje kao imovinske subjekte. Kao takvi, sudionici obveznopravnih odnosa nositelji su imovinskih prava i obveze, što znači da obvezno pravo nastoji zaštititi prava i obveze subjekata, odnosno zaštititi imovinu istih od oštećenja neovlašteno prouzročenih od strane drugog subjekta. Međutim, obvezno pravo pruža zaštitu i neimovinskim dobrima odnosno štiti prava osobnosti.

ZOO-om, kao općim propisom kojim se uređuje odgovornost za štetu, propisano je značajno pravilo kojim se svima zabranjuje prouzročenje štete.⁴

Zabrana prouzročenja štete

Članak 8. ZOO-a

Svatko je dužan suzdržati se od postupka kojima se može drugome prouzročiti šteta.

“Ova je odredba jedno od načela obveznog prava - načelo zabrane prouzročenja štete. Činjenica da je riječ o „načelu“ znači da njime mora biti prožeto čitavo obvezno pravo, pa u izvjesnom smislu i čitavo građansko pravo.”⁵

² Zakon o obveznim odnosima, „Narodne novine“ br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22

³ Članke ZOO-a koji uređuju pojedine pravne institute vidi u Crnić, I.: *Odštetno pravo*, Zgombić & Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, 2008., str. 3.

⁴ Vidi citirani članak 8. ZOO-a.

⁵ Radolović, A.: *Načelo zabrane prouzročenja štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 34, br. 1, Rijeka, 2013., str. 308.

Pored načela zabrane prouzročena štete, važno je, uvodno spomenuto, načelo vladavine prava, kao jedno od temeljnih vrijednosti iz članka 3. Ustava Republike Hrvatske.⁶ Naime, prouzročanje štete tj. umanjeње imovine ili povreda prava osobnosti predstavlja protupravno zadiranje u tuđa prava i predstavlja poremećaj (disbalans) određene gospodarsko-socijalne ravnoteže. Pored toga, za područje neimovinske štete ustavni temelj može se dodatno naći i u članku 35. Ustava Republike Hrvatske kojim je određeno: „Svakomu se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.“⁷ Najzad, prava osobnosti i njihova zaštita uređeni su i međunarodnim ugovorima koje je Republika Hrvatska sklopila i ratificirala, kao što je Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁸

Slijedom navedenog, “odgovornost za štetu je takav obveznopravni odnos u kojem je jedna strana dužna popraviti prouzročenu štetu drugoj strani, a druga je strana ovlaštena zahtjevati takav popravak.”⁹

No, da bi nastala odštetna odgovornost, potrebno je, kao i kod svih drugih obveznopravnih odnosa, neovisno jesu li ugovorni ili izvanugovorni, ispunjenje određenih pretpostavki.

⁶ Člankom 3. Ustava Republike Hrvatske kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske određene su: sloboda, jednakost, nacionalna ravnopravnost i ravnopravnost spolova, mirotvorstvo, socijalna pravda, poštivanje prava čovjeka, nepovredivost vlasništva, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, vladavina prava i demokratski višestranački sustav.

⁷ Vidi više Radolović, A.: *Načelo zabrane prouzročena štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 34, br. 1, Rijeka, 2013., str. 307.-310.

⁸ Vidi Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, „Narodne novine - Međunarodni ugovori“ br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17

⁹ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 583.

3. OPĆE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU

Pretpostavke odgovornosti

Članak 1045. ZOO-a

(1) Tko drugome prouzroči štetu, dužan je naknaditi je ako ne dokaže da je šteta nastala bez njegove krivnje.

(2) Predmnijeva se obična nepažnja.

(3) Za štetu od stvari ili djelatnosti od kojih potječe povećana opasnost štete za okolinu odgovara se bez obzira na krivnju.

(4) Za štetu bez obzira na krivnju odgovara se i u drugim slučajevima predviđenim zakonom.

Premda ZOO-om, koji je kao što smo prethodno naveli opći propis, nisu posebno nabrojene opće pretpostavke odgovornosti za štetu, to samo po sebi ne znači da one nisu nužne kako bi došlo do odštetne odgovornosti.¹⁰ Naime, da bi nastao obveznopravni odnos odgovornosti za štetu moraju se ispuniti određene pretpostavke, odnosno moraju postojati: subjekti odgovornosti za štetu, štetna radnja štetnika, šteta, uzročna veza (*kauzalni neksus*), te protupravnost. Ove pretpostavke zahtijevaju se za subjektivnu odgovornost za štetu, koja stoljećima, kao tradicionalna, dominira u pravnim sustavima europskih država.¹¹

No, postoje i druge vrste odštetne odgovornosti, koje uključuju: objektivnu odgovornost, ugovornu odgovornost, izvanugovornu odgovornost, predugovornu odgovornost, itd., a međusobno se razlikuju po pretpostavkama koje su potrebne za njihov nastanak. Ovdje govorimo o posebnim pretpostavkama, koje se uz opće pretpostavke zahtijevaju za pojedinu vrstu odštetne odgovornosti¹², a što je predmet sljedeće glave rada.

Prema tome, pretpostavke se u hrvatskoj pravnoj teoriji dijele na opće i posebne, pri čemu u opće spadaju one pretpostavke koje su zajedničke svim vrstama odštetne odgovornosti, točnije:

- subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu,
- štetna radnja,
- šteta,
- uzročnost (uzročna veza između štetne radnje i štete), te
- protupravnost.

¹⁰ Vidi citirani članak 1045. ZOO-a.

¹¹ O pravnoj osnovi odgovornosti za štetu – usporednom pregledu vidi Klarić, P.: *Odštetno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2003., str. 5.-68.

¹² Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 583.-584.

Navedene pretpostavke se moraju ispuniti kumulativno, što znači da ukoliko nedostaje jedna od njih, ne može se uspješno ostvariti naknada štete.¹³

3.1. Subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu

Prva opća pretpostavka odgovornosti za štetu je postojanje subjekta obveznog odnosa odgovornosti za štetu odnosno odgovorne osobe (osobe koja je dužna popraviti nastalu štetu) i oštećenika. Kao osoba odgovorna za štetu primarno se javlja fizička, odnosno naravna osoba, no, štetnik može biti i pravna osoba. Iako svaka fizička osoba može biti štetnik, ne mora nužno biti i osobno odgovorna za nastalu štetu. Ako, na primjer, dijete od 5 godina biciklom ošteti tuđi automobil, smatrat će se štetnikom, no neće odgovarati za tu štetu. Za nastalu štetu odgovarat će djetetov zakonski zastupnik.

Kako bi mogla biti štetnik i istovremeno odgovarati za štetu, fizička osoba mora imati dva svojstva: ubrojivost i poslovnu sposobnost. Ubrojivost mogu imati samo fizičke osobe. "Ubrojivost znači da neka osoba pravilno shvaća zbivanja oko sebe i da na osnovi tog shvaćanja donosi, prema shvaćanju sredine u kojoj živi, pravilne odluke."¹⁴

Naime, člankom 24. stavkom 2. Kaznenog zakona određeno je: "Neubrojiva je osoba koja u vrijeme ostvarenja protupravnog djela nije mogla shvatiti značenje svojeg postupanja ili nije mogla vladati svojom voljom zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili neke druge teže duševne smetnje."¹⁵

Dakle, ubrojiva može biti samo ona osoba koja je tjelesno zrela i duševno zdrava, dok sve one osobe koje radi zaostalog umnog razvoja, duševnih bolesti ili kakvog drugog razloga nisu sposobne rasuđivati, nisu odgovorne za štetu koju drugome nanesu.

Važno je od njih razlikovati osobe koje učine štetu u stanju prolazne nesposobnosti za rasuđivanje u kojeg su došli npr. zbog konzumiranja opojnih sredstava, jer u slučaju da su se vlastitom krivnjom našli u takvom stanju, odgovorni su za učinjenu štetu. No, u slučaju da ih je netko drugi doveo u takvo stanje, taj će i odgovarati za štetu. Međutim, u praksi se pojavljuju i obrnuti slučajevi kad se neubrojivoj osobi na trenutke vrati svijesti i razumu, dakle postane sposobna rasuđivati, pa će za štetu učinjenu u takvim trenucima odgovarati.

Iz istog razloga kao i neubrojiva osoba, za štetu neće odgovarati niti maloljetnik do navršene 7. godine života, dok će od 7. do 14. godine biti odgovoran samo u slučaju ako se dokaže da je bio sposoban za rasuđivanje. Dakle, tek s napunjenih 14 godina života maloljetnik postaje potpuno odgovoran za štetu koju prouzroči.¹⁶ Prema tome, važno je napomenuti da je deliktna nesposobnost, odnosno neubrojivost maloljetnika od 7. do 14. godine samo oboriva predmnjeva.

¹³ Vidi Gjenero V.: *Pravni praktikum građanskog prava*, Vizura, 2016., str. 298., Crnić, I.: *Odštetno pravo*, Zgombić i Partneri, Zagreb, 2008., str. 4.-6.

¹⁴ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 585.

¹⁵ Vidi članak 24. Kaznenog zakona, „Narodne novine“, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21

¹⁶ Vidi Gjenero, V.: *Pravni praktikum građanskog prava*, Vizura, Zagreb, 2016., str. 300.

Uz ubrojivost, fizička osoba mora posjedovati i poslovnu sposobnost, kako bi mogla biti štetnik. “Poslovna sposobnost je svojstvo da se svojim vlastitim aktivitetom, dakle, vlastitim očitovanjima svoje volje, stječu prava i obveze.”¹⁷

Iako smo spomenuli da štetnik mora imati ubrojivost i poslovnu sposobnost, to ne znači da se u svakoj situaciji zahtjevaju oba svojstva. Dakako, neke štetne radnje zahtijevaju samo ubrojivost, dok neke zahtijevaju i ubrojivost i poslovnu sposobnost fizičke osobe.

Pored fizičke osobe, štetnik može biti i, uvodno spomenuta, pravna osoba. Međutim, postoji razlika između njih u vidu ubrojivosti, jer to je svojstvo samo fizičke osobe. Unatoč tome, pravna osoba ima deliktnu sposobnost na temelju svoje poslovne sposobnosti.¹⁸ No, moguća je odgovornost pravne osobe i po osnovi krivnje tj. za štetu koju prouzroči neko njezino tijelo.¹⁹

Spomenimo i oštećenika, koji mora biti pravni subjekt i shodno tome imati prava i obveze. Dakle, oštećenik mora imati vlastitu imovinu i prava osobnosti pa samim time može pretrpjeti i određenu štetu.

3.2. Štetna radnja

Druga opća pretpostavka odgovornosti za štetu jest štetna radnja, prethodno prikazanog štetnika, koja može biti isključivo ljudska radnja. Naime, “štetna radnja je svaki čin ili propust štetnika koji uzrokuje štetu na strani oštećenika.”²⁰

Osnovna podjela štetnih radnji je sljedeća:

- građanski delikt zbog kojeg nastaje deliktna odgovornost za štetu i
- povreda obveznog odnosa povodom koje nastaje ugovorna odgovornost za štetu.

Građanski delikt je takva štetna radnja na temelju koje samostalno, ali i izvorno nastaje određeni odnos odgovornosti za štetu. Dakle, građanskim deliktom stvara se novi odnos između štetnika i oštećenika kakav do tada nije postojao.

Za razliku od kaznenog delikta, koji je detaljno opisan u prethodno spomenutom Kaznenom zakonu, građanski je delikt određen samo u općem smislu, jer za njega nije bitno o kakvoj je štetnoj radnji riječ, već je dovoljno da je to radnja na temelju koje je nastala šteta.²¹

Prema tome, nije nužno da svaki kazneni delikt bude istovremeno i građanski delikt. Na primjer, posjedovanje nedozvoljenih supstanci za osobnu uporabu je kazneni delikt, ali nije i građanski, jer nije nastala šteta ni za koga drugoga.

¹⁷ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 33.

¹⁸ Vidi članak 18. ZOO-a.

¹⁹ Vidi Crnić, I.: *Odstetno pravo*, Zgombić & Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, 2008., str. 9.

²⁰ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 586.

²¹ Vidi „Glavu treću (III) Kazneno djelo“ prethodno citiranog Kaznenog zakona.

Također jedan delikt može biti građanski, ali ne i kazneni. Na primjer, ako neoprezan vozač tijekom parkiranja ogrebe tuđi automobil, nije počinio kazneni delikt, ali se radi o građanskom deliktu iz kojeg proizlazi obveza naknade štete.

Međutim, neki čin može biti istovremeno i kazneni i građanski delikt, a što se redovito dešava kada nastane šteta počinjenjem kaznenog djela. U tom slučaju, štetnik može biti odgovoran pred kaznenim sudom radi kršenja odredbi Kaznenog zakona, a pred građanskim sudom radi odštetne odgovornosti. Primjer istodobnog kaznenog i građanskog delikta je nanošenje teške tjelesne ozljede.

Drugi oblik štetnje radnje je povreda obveznog odnosa. Radi se o štetnoj radnji “koja dovodi do preoblikovanja postojećeg obveznopravnog odnosa u odnos odgovornosti za štetu ili do toga da pored postojećeg obveznopravnog odnosa nastane i odnos odgovornosti za štetu - imovinsku i neimovinsku.”²²

Naime, učinak štetne radnje može biti taj da ispunjenje činidbe više nije moguće, u kojem slučaju postojeću ugovornu obvezu zamijenjuje naknada štete. Na primjer, ako osoba razbije posuđenu vazru, pa s obzirom na to da ju više nije u mogućnosti vratiti, mora vlasniku nadoknaditi njezinu vrijednost.

Iako je u većini slučajeva dužnik taj koji štetnom radnjom povrijedi postojeći obveznopravni odnos, moguće je da povredu izvrši i sam vjerovnik. Takav oblik povrede obveznopravnog odnosa naziva se zlouporaba subjektivnog prava, također poznata i kao šikana. Prema ZOO-u, zlouporaba prava je zabranjena, tj. “zabranjeno je ostvarivanje prava iz obveznog odnosa suprotno svrsi zbog koje je ono propisom ustanovljeno ili priznato.”²³ Dakle, prava iz obveznih odnosa ne smiju se ostvarivati suprotno cilju radi kojeg su zakonom propisana.

3.3. Šteta

Treća opća pretpostavka odgovornosti za štetu je sama šteta, jer u slučaju nepostojanja štete nema niti odgovornosti za štetu.

U građanskom pravu, šteta je “svaki gubitak, povrjeda, koju jedna osoba trpi na subjektivnim pravima i interesima zaštićenima građanskopravnim normama, mimo svoje volje, tj. zbog štetnoga događaja, a koji je odgovorna osoba dužna naknaditi. Prema vrsti dobra ili interesa koji je povrijeđen, šteta može biti materijalna (imovinska) i nematerijalna (neimovinska, moralna šteta).”²⁴

Treba reći da ZOO daje izmijenjenu definiciju štete u odnosu na stari Zakon o obveznim odnosima (dalje: stari ZOO) o kojem ćemo više govoriti kod neimovinske štete.²⁵

²² Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 588.

²³ Vidi članak 6. ZOO-a.

²⁴ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59918>, pristupljeno 12. rujna 2022.

²⁵ Zakon o obveznim odnosima, “Službeni list SFRJ” br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89, “Narodne novine” br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01.

Članak 1046. ZOO-a

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).

Dakle, kod definicije štete ZOO razlikuje običnu štetu, izmaklu korist i povredu prava osobnosti odnosno neimovinsku štetu.²⁶ „Obična šteta (stvarna, pozitivna, *damnum emergens*) i izmakla korist (izmakli dobitak, negativna šteta, *lucrum cessans*) su imovinske štete koje se odražavaju na imovini oštećenika, dok je povreda prava osobnosti neimovinska šteta koja se ogleda u povredi subjektivnih neimovinskih prava i interesa.”²⁷

3.3.1. Imovinska ili materijalna šteta

Pod imovinskom štetom, prema ZOO-u, smatraju se sve štete koje su nastale kao posljedica štetne radnje poduzete izravno na imovinskoj masi oštećenika. Na primjer, kada netko namjerno ključem ogrebe tuđi automobil.

Unatoč tome, subjektivna imovinska prava mogu postojati i kada se njihov objekt ne nalazi u imovini ovlaštenika. Na primjer, osoba ima pravo služnosti preko tuđeg mosta. Povreda toga prava smatra se imovinskom štetom.

Štoviše, objekt štetne radnje može biti i sama osoba oštećenika, a posljedica te štetne radnje jest potencijalni gubitak zarade, koji je imovinska šteta, jer ima konkretan materijalni karakter.

3.3.2. Neimovinska ili nematerijalna šteta

Drugi tip štete je neimovinska šteta, koja je pravno gledano povreda subjektivnih neimovinskih prava i interesa. Ovakva vrsta štete ne pogađa imovinu subjekta izravno, stoga se ne popravlja u obliku naknade štete, već kao satisfakcija (zadovoljenje).

U starom ZOO neimovinska šteta bila je opisana subjektivnim shvaćanjem, no suvremena pravna teorija zagovara napuštanje takvog shvaćanja u korist objektivne definicije, prema kojoj je neimovinska šteta povreda prava osobnosti. Naime, izmjenom definicije neimovinske štete iz “nanošenja drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha”, u „povredu prava osobnosti“ ZOO je napustio dotadašnje subjektivno shvaćanje neimovinske štete, u korist njezine objektivne definicije. Dakle, strah i bol pretrpljeni u vezi s povredom prava osobnosti više nisu konstitutivno obilježje pojma neimovinske štete, već jedno od mjerila težine

²⁶ Vidi citirani članak 1046. ZOO-a.

²⁷ Jug, J.: *Naknada buduće štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, Rijeka, 2015., str. 469.-470.

povrede prava osobnosti, odnosno visine pretrpjele neimovinske štete. Sukladno s time, mogući su kriterij odabira oblika popravljanja neimovinske štete.

Određeni oblici neimovinske štete podudaraju se s vrstama prava osobnosti pa prema tome postoje sljedeći oblici neimovinske štete:

a) Naravna (fizička) osoba

- povreda prava na život,
- povreda prava na tjelesno zdravlje,
- povreda prava na duševno zdravlje,
- povreda prava na ugled,
- povreda prava na čast,
- povreda prava na dostojanstvo,
- povreda prava na ime,
- povreda prava na privatnost osobnog i obiteljskog života,
- povreda prava na slobodu,

b) Pravna osoba

- povreda prava na ugled i dobar glas,
- povreda prava na ime odnosno tvrtku,
- povreda prava na poslovnu tajnu,
- povreda prava na slobodu privređivanja.²⁸

3.3.3. Pozitivna ili obična šteta

Treći tip štete čini smanjenje postojeće imovine oštećenika. Drugim riječima, pozitivnom se štetom smatra nestanak koristi koju je oštećenik imao, odnosno umanjeње ili pogoršanje postojeće koristi kao posljedica određene štetnje radnje.

Pozitivnom štetom smatra se vrijednost za koju je oštećenik postao siromašniji. Na primjer, netko namjerno uništi tuđi mobitel bacivši ga u more. U tom slučaju nestaje pravo vlasništva, a obujam štete može se ustanoviti vrijednošću oštećenikove imovine prije i poslije štetne radnje. Pozitivna šteta po obujmu zahvaća vrijednost mobitela u trenutku počinjenja štetnje radnje, koja može biti znatno manja od vrijednosti mobitela u trenutku kupovine. Dakle, pozitivna šteta je sadašnja šteta, poznata i kao obična odnosno stvarna šteta.

3.3.4. Negativna šteta ili izmakla korist

Četvrti tip štete je negativna šteta, poznata i kao izmakla korist. Ovim tipom štete smatra se dobitak kojem se netko nada po redovitom tijeku stvari ili prema posebnim okolnostima, a kojeg bi i ostvario da nije bilo štetne radnje.

Isključivo štete materijalne prirode spadaju u negativne štete. Na primjer, prodavač u dućanu duži period vremena potkrada radnju uzimajući gotovu robu. Pozitivna šteta jest nabavna

²⁸ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 593.

vrijednost robe. Uz nju dogodila se i negativna šteta. Da je roba bila prodavana u dućanu, bila bi se ostvarila neka dobit, koja se može utvrditi. Taj iznos podrazumjeva se kao negativna šteta, odnosno izmakla korist.

Važno je napomenuti da se vezano za negativnu štetu u našem pravu izgubljena zarada do koje je došlo zbog tjelesne ozljede i smanjene radne sposobnosti ne smatra negativnom, nego pozitivnom štetom. Prema tome, gubitak prihoda od osobnog rada nije izmakla korist, već prethodno spomenuta stvarna šteta.

3.4. Uzročnost

Uzročnost, u smislu pretpostavke odgovornosti za štetu, je veza između štetne radnje (uzrok) i nastale štete (posljedica). Uzročnost se također naziva i kauzalni neksus, odnosno uzročna veza. Naime, ako ne postoji uzročna veza između štetne radnje i štete ne postoji niti odgovornost štetnika za štetu.

U nizu pojava i događaja koji su kumulativno doveli do štetne radnje treba se među mnogobrojnim uzrocima i posljedicama pronaći jedan događaj koji je pravno relevantan i koji se u pravu smatra uzrokom određene posljedice. Uzročnost se ne razmatra samo u pogledu pronalazjenja uzroka, nego i kod odabiranja postojećih uzroka.

U našem pravu kako u teoriji, tako i u sudskoj praksi, koristi se tzv. adekvacijska teorija. Prema adekvacijskoj teoriji, među različitim događajima koji se mogu smatrati uzrocima nastale posljedice, kao uzrok uzima se samo onaj koji je tipičan za nastanak određenog štetnog događaja, odnosno onaj koji se redovito javlja u praksi kao uzrok određene štete. Adekvacijska teorija isključuje slučajne događaje koji su dio kompleksa uzroka koji su prethodili šteti, ali koji nisu tipični uzroci štetne posljedice.²⁹

Među uzrocima koji su doveli do određene štetne posljedice primarno se gleda ljudska radnja. Međutim, to ne znači samo aktivitet (npr. automobilski sudar radi obijesne vožnje), nego može uključivati i propust (npr. vozač zaboravi podići ručnu kočnicu u autu koji je parkiran na kosini, pa auto sam udari u susjedni auto). U slučaju istodobnog postojanja prirodnog događaja i ljudske radnje pri nastupu štetnog događaja, uzima se u obzir samo ljudska radnja.

Uzročna veza koja postoji između štetne radnje i štete mora biti neprekinuta. Ako veza bude prekinuta slučajem, radnjom treće osobe ili samog oštećenika, štetnik ne odgovara za dalje posljedice.

Iako je uzročna veza nužna pretpostavka odovornosti za štetu, ona se u pravilu ne predmnijeva. Oštećenik, dakle, mora dokazati postojanje uzročne veze. Unatoč tome, postoji iznimka koja je predviđena ZOO-om.³⁰ Naime, u slučaju štete nastale u vezi s opasnom stvari odnosno opasnom djelatnosti predmnijeva se da šteta potječe od te stvari odnosno djelatnosti, osim ako se dokaže da one nisu bile uzrok te štete. Dakle, teret dokaza je na štetniku, a o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

²⁹ Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 594.-596.

³⁰ Vidi članak 1063. ZOO-a.

3.5. Protupravnost

Jedna od pretpostavki odgovornosti za štetu jest i protupravnost, definirana kao povreda nekog pravnog pravila pozitivnog pravnog poretka. O postojanju protupravnosti prvenstveno će se odlučivati na temelju pravila obveznog, odnosno šire, građanskog prava. No, da bi došlo do protupravnosti, ne mora uvijek biti riječ o povredi nekog pravnog pravila iz domene građanskog prava, već će i povreda propisa iz drugih grana prava, kao što su kazneno pravo, prekršajno pravo, upravno pravo i sl., dovesti do protupravnosti štetnikova ponašanja.³¹

Protupravnost se odnosi samo na štetnu radnju, a sastoji se od objektivnih i subjektivnih elemenata protupravnosti. Objektivni elementi protupravnosti sastoje se isključivo u kršenju pravnog pravila štetnom radnjom. Stav učinitelja prema štetnoj radnji, i prema šteti, ne uzima se u obzir. Subjektivni elementi protupravnosti sastoje se od krivnje učinitelja. U nekim slučajevima nije dovoljno da je štetna radnja protivna pravnom poretku, već se traži i određeni stupanj krivnje učinitelja.

Prema ZOO-u, krivnja postoji u slučaju da je štetnik pruzročio štetu namjerno ili nepažnjom.³² Prema tome, postoje dvije vrste krivnje – namjera i nepažnja.

Namjera je vrsta krivnje u kojoj je štetnik postupao znajući da čini štetu drugome. Dakle, štetnik je imao i volju i znanje da čini štetu. S obzirom da se namjera određuje subjektivno, uvijek se uzima u obzir stav učinitelja prema djelu. No, ne traži se i znanje štetnika o protupravnosti radnje, već je dovoljno da je radnja objektivno protupravna.

Drugi oblik krivnje je nepažnja, koja se određuje objektivno. Kako bi se ustanovila nepažnja, ponašanje učinitelja mora se usporediti s ponašanjem drugih ljudi u istom takvom odnosu. Postoje tri stupnja pažnje: pažnja dobrog domaćina, pažnja dobrog gospodarstvenika, i pažnja dobrog stručnjaka. Ovisno o vrsti obveznog odnosa, zahtjeva se ekvivalentni stupanj pažnje.

Definirana su i dva stupnja nepažnje – krajnja i obična nepažnja. Krajnja nepažnja je nastupila kada štetnik u svom ponašanju nije upotrijebio niti onu pažnju koju bi upotrijebio svaki prosječan čovjek. U praksi, krajnja nepažnja je izjednačena s krivnjom. Blaži oblik nepažnje je obična nepažnja. S običnom nepažnjom je postupio štetnik koju u svom ponašanju nije upotrijebio onakvu pažnju kakvu bi upotrijebio dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin.³³

Prema ZOO-u, u trgovačkim ugovorima zahtijeva se pažnja dobrog gospodarstvenika, a u ostalim ugovornim odnosima dovoljna je pažnja dobrog domaćina, dok se kod obavljanja profesionalne djelatnosti traži pažnja dobrog stručnjaka.³⁴

Važno je napomenuti da svaka protupravna radnja nije nužno i štetna radnja. Ona postaje štetna radnja tek u trenutku kada nastane stvarna šteta. Na primjer, ako lopov preskoči ogradu

³¹ Više Baretić, M.: *Protupravnost kao pretpostavka odštetnopravne odgovornosti u hrvatskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70, br. 4., Zagreb, 2020., str. 595.-636

³² Vidi članak 1049. ZOO-a.

³³ Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 596.-598.

³⁴ Vidi članak 10. st. 1. i 2. ZOO-a.

kuće s namjerom da nešto ukrade, ali se onda pojavi pas koji ga otjera natrag na ulicu, došlo je do protupravne radnje, no nije nastala šteta.

Postoji i obrnut slučaj, kada štetna radnja nije protupravna. Takav slučaj pojavljuje se u više oblika, od kojih je jedan krajnja nužda. Naime, krajnja nužda je situacija u kojoj učinitelj čini štetnu radnju da bi od sebe ili od drugoga otklonio opasnost koja se nije mogla otkloniti na drugi način, a pritom je šteta koja je učinjena manja od potencijalne štete koja je mogla nastati.³⁵

Zbog svega navedenog i "hrvatska sudska praksa sugerira kako je prilikom utvrđivanja protupravnosti štetnikova ponašanja potrebno uzeti u obzir niz objektivnih, ali i subjektivnih te niz pravnih, ali i činjeničnih elemenata konkretnog slučaja."³⁶

3.5.1. Isključenje protupravnosti

Pravno su definirani slučajevi u kojima je protupravnost štetne radnje isključena pa u takvim slučajevima nema ni odovornosti za štetu, a posljedično tome ni naknade štete.

Spomenimo prvi takav slučaj, nanošenje štete po dužnosti. Pod nanošenjem štete po dužnosti podrazumjevaju se oni slučajevi u kojima pojedine osobe po svojoj dužnosti imaju pravo počiniti štetu. Na primjer, policijska pratnja je dužna nasilno zaustaviti vozilo koje se pokušava zabiti u zaštićeno vozilo.

Drugi slučaj u kojem je protupravnost isključena je nužna obrana. Nužna obrana je pravo da se od sebe ili od drugoga odbije istodobno ili izravno prijeteći protupravni napad.³⁷ Šteta počinjena tijekom nužne obrane nije protupravna, pa se prema tome ne popravljaju. Za štetu se može odgovarati samo ako je došlo do prekoračenja nužne obrane.

Viša sila je treći slučaj isključenja protupravnosti. Prema objektivnoj teoriji, viša sila je događaj koji se dogodio izvan kruga redovitih događaja, a smatra se vanjskim događajem u odnosu na osobu koja bi trebala biti štetnik. Subjektivna teorija govori da je viša sila svaki događaj koji se nije mogao predvidjeti niti spriječiti uz maksimalnu pažnju osobe. ZOO je prihvatio mješoviti pogled na višu silu. U praksi, višom silom se najčešće smatraju prirodni događaji poput potresa, požara zbog udara groma, poplave, i sl. Također i neočekivane društvene pojave mogu biti viša sila, npr. rat, pandemija, ekonomske sankcije, itd.

Kao četvrti oblik isključenja protupravnosti spominje se dopuštena samopomoć. Definirana je kao pravo svake osobe da otkloni povredu prava u slučaju neposredne opasnosti, ali samo ako je takva zaštita nužna i prikladna.

Pristanak oštećenika peti je slučaj isključenja protupravnosti. Tko pristane da se na njegovu štetu poduzme štetna radnja, nema pravo zahtijevati naknadu štete koja je njome nastala.³⁸

³⁵ Klarić, P., Vedriš, M.: *Gradansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 600.

³⁶ Baretić, M.: *Protupravnost kao pretpostavka odštetnopravne odgovornosti u hrvatskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70, br. 4, Zagreb, 2020., str. 617.

³⁷ Vidi članak 21. Kaznenog zakona.

³⁸ Vidi članke 1052. - 1054. ZOO-a.

Česti primjer pristanka oštećenika je sudjelovanje u kontaktnom sportu, u kojemu su ozljede moguće i relativno frekventne.

4. VRSTE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETU – POSEBNE PRETPOSTAVKE ODGOVORNOSTI

Odgovornost za štetu nastaje kad se ispune sve pravne pretpostavke, kako prethodno analizirane opće pretpostavke (subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu, štetna radnja, šteta, uzročnost i protupravnost), tako i određene posebne pretpostavke (krivnja, povećana opasnost, i dr.)

Pojedine vrste odgovornosti za štetu razlikuju se upravo na temelju posebnih pretpostavki, a svaka vrsta odgovornosti za štetu, pored zasebnih pretpostavki, ima svoju pravnu osnovu, područje primjene, kao i razloge oslobođenja od odgovornosti.

Najvažnije vrste odgovornosti za štetu su sljedeće:

- izvanugovorna odgovornost,
- ugovorna odgovornost,
- predugovorna odgovornost,
- subjektivna odgovornost,
- objektivna odgovornost,
- vlastita odgovornost,
- odgovornost za drugoga,
- odgovornost više osoba za istu štetu (podijeljena i solidarna odgovornost).

4.1. Izvanugovorna odgovornost

Izvanugovorna odgovornost, poznata kao i deliktna odgovornost, jest odgovornost za štetu koja je nanesena građanskim deliktom.

Narav štetne radnje je kriterij po kojem se deliktna odgovornost razlikuje od ugovorne odgovornosti. Kad je šteta uzrokovana građanskim deliktom, radi se o izvanugovornoj odgovornosti, pa se prema tome štetnikova odgovornost i popravljjanje štete utvrđuju prema pravilima izvanugovorne odgovornosti. Naime, pravila izvanugovorne odgovornosti su opća pravila odgovornosti za štetu.

Valja reći da u odnosu na stari ZOO nije došlo do promjena u odnosu na pretpostavke izvanugovorne odgovornosti za štetu pa su potrebne su sve one opće pretpostavke koje su zajedničke svim vrstama odštetne odgovornosti, a o kojima smo govorili u prethodnoj glavi. Dakle, subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu, štetna radnja, šteta, uzročnost (uzročna veza između štetne radnje i štete) i protupravnost.

4.2. Ugovorna odgovornost

Drugi oblik odgovornosti za štetu je ugovorna (kontraktna) odgovornost, koja je posljedica štete nastale povredom ugovorne obveze. Naime, „jedno od temeljnih načela obveznih

odnosa je dužnost ispunjenja obveze i odgovornost za njezino ispunjenje“, a sadržano je u članku 9. ZOO-a.³⁹

Oštećenik mora uz opće pretpostavke odgovornosti za štetu dokazati još dvije pretpostavke:

- postojanje ugovora i ugovorne obveze te
- povredu ugovorne obveze.

Prema ZOO-u povredom ugovorne obveze smatra se neispunjenje obveze i zakašnjenje s njezinim ispunjenjem.⁴⁰

No, sukladno članku 343. ZOO-a, u slučaju da dužnik može dokazati nemogućnost ispunjenja odnosno zakašnjenje koje je nastalo zbog vanjskih, nepredvidivih okolnosti koje su nastale nakon sklapanja ugovora i nisu mogle biti spriječene niti otklonjene, on se oslobađa odgovornosti za nastalu štetu.

Neke od ključnih razlika između ugovorne i izvanugovorne odgovornosti, izuzev prethodno spomenutih, jesu:

- pretpostavka za nastanak ugovorne odgovornosti je poslovna sposobnost štetnika, dok je već deliktna sposobnost dovoljna za nastanak izvanugovorne odgovornosti,
- štetnik odgovara za prouzročenu štetu, kao i za ispunjenje prvobitne obveze, kod ugovorne odgovornosti, a kod izvanugovorne odgovornosti odgovara samo za prouzročenu štetu,
- ugovornu odgovornost uređuju pretežito dispozitivna pravila, što ugovornim stranama daje svojevrsnu fleksibilnost u pogledu širenja i ograničavanja odgovornosti, a izvanugovorna odgovornost uređena je propisima imperativne naravi, čime je dispozitivnost ograničena samo na promjenu i prestanak odnosa odgovornosti,
- kod ugovorne odgovornosti, u pravilu, oštećenik je vjerovnik, a kod izvanugovorne odgovornosti oštećenik može biti svaka osoba kojoj je nanesena šteta.⁴¹

Najzad, valja reći da se ugovorom “pod određenim pretpostavkama može utjecati na odgovornost za štetu, i to tako da se granice odgovornosti prošire, ali i tako da se suze, odnosno da se odgovornost za štetu sasvim isključi.”⁴² O tome će biti više riječi u glavi 5. u kojoj se razmatraju različiti načini popravljivanja štete.

4.3. Predugovorna odgovornost

Kao treći oblik odgovornosti za štetu pojavljuje se predugovorna odgovornost koja se odnosi na štetu koju jedna strana uzrokuje drugoj vodeći pregovora za sklapanje ugovora suprotno načelu savjesnosti i poštenja, a osobito ako te pregovore prekine suprotno načelu savjesnosti i poštenja ili u pregovore uđe bez prave namjere da doista i sklopi ugovor.

³⁹ Momčinović, H.: *Ugovorna odgovornost za štetu*, Hrvatska pravna revija, god. VI, br. 3, str. 1., Zagreb, 2006.

⁴⁰ Vidi članak 342. ZOO-a.

⁴¹ Usp. Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 606.

⁴² Momčinović, H.: *Ugovorna odgovornost za štetu*, Hrvatska pravna revija, god. VI, br. 3, Zagreb, 2006., str. 617.

Osnovno pitanje pravne teorije vezane za predugovornu odgovornost je koja pravila primjenjivati na tu odgovornost, a nude se tri rješenja:

- treba primjeniti pravila ugovorne odgovornosti,
- treba primjeniti pravila deliktne odgovornosti,
- radi se o odgovornosti iz odnosa povjerenja.⁴³

Predugovorna odgovornost, koja sadrži elemente sve tri navedene vrste odgovornosti, u našem je odštetnom pravu uređena ZOO-om.

Pregovori

Članak 251. ZOO-a

(1) Pregovori koji prethode sklapanju ugovora ne obvezuju.

(2) Ali strana koja je pregovarala ili prekinula pregovore suprotno načelu savjesnosti i poštenja odgovorna je za štetu koja je time prouzročena drugoj strani.

(3) Suprotno je načelu savjesnosti i poštenja, između ostalog, ako strana uđe u pregovore s drugom stranom bez prave namjere da s tom stranom sklopi ugovor.

(4) Ako je jedna strana u pregovorima dala drugoj strani povjerljive obavijesti ili joj omogućila da dođe do njih, druga ih strana, ako nije drukčije ugovoreno, ne smije učiniti dostupnim trećima niti ih koristiti za svoje interese, bez obzira je li naknadno ugovor sklopljen ili nije.

(5) Odgovornost za povredu obveze iz stavka 4. ovoga članka može se sastojati u naknadi time prouzročene štete i predaje oštećeniku koristi koju je štetnik tom povredom ostvario.

(6) Ako se drukčije ne sporazumiju, svaka strana snosi svoje troškove oko priprema za sklapanje ugovora, a zajedničke troškove snose na jednake dijelove.

ZOO, naime, polazi od načela da pregovori koji prethode sklapanju ugovora ne obvezuju pa ih samim time svaka strana može prekinuti po svojoj volji, a troškove pripreme ugovora, ako se drukčije ne sporazumiju, snosi svaka strana zasebno, osim zajedničkih troškova koje snose na jednake dijelove.

Kako bi nastala predugovorna odgovornost za štetu, mora biti ispunjena barem jedna od tri pretpostavke:

- pregovori su vođeni bez prave namjere sklapanja ugovora,
- pregovori su prekinuti suprotno načelu savjesnosti i poštenja,
- neovlašteno su korištene povjerljive obavijesti.⁴⁴

⁴³ Više o pravnim teorijama Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 607.-608.

⁴⁴ Vidi citirani članak 251. ZOO-a.

Oštećenik mora dokazati da je došlo do štete, odnosno da je ispunjen neki od navedenih kriterija. Naime, “načelo savjesti i poštenja obvezuje sudionike predugovornih odnosa određenim predugovornim dužnostima, prije svega dužnošću obavještavanja, dužnošću međusobne zaštite te dužnošću lojalnog i dosljednog ponašanja”.⁴⁵

Neki od osnovanih razloga za prekid pregovora su nesuglasnost o cijeni predmeta ugovora nakon ponovljenih pokušaja sporazuma, otezanje pregovora preko razumne mjere, pojava povoljnijeg konkurenta, neočekivano pogoršanje tržišne pozicije, poslovni gubitak, itd.

Naknada štete uzima u obzir naknadu troškova koji su nastali tijekom vođenja pregovora, kao i povrat koristi nastale nedopuštenim korištenjem povjerljivih podataka. No, zahtijevati se može samo naknada stvarne štete, a nikako izmakla dobit.⁴⁶

4.4. Subjektivna odgovornost

S obzirom na to da li se zahtjeva krivnja štetnika kao pretpostavka odgovornosti, svi oblici odgovornosti za štetu mogu se razvrstati na subjektivnu (kulpoznu) odgovornost i objektivnu (kauzalnu) odgovornost.

Subjektivna odgovornost je odgovornost za štetu koja uz opće pretpostavke traži i krivnju štetnika. Stoga se za nastanak subjektivne odgovornosti traže sljedeće pretpostavke:

- štetna radnja,
- šteta,
- uzročnost (uzročna veza između štetne radnje i štete),
- protupravnost štetne radnje (u objektivnom smislu) te
- krivnja.

Postoje dvije podvrste subjektivne odgovornost. Prva podvrsta je subjektivna odgovornost kod koje se krivnja dokazuje. Značajna je po tome što je oštećenik dužan dokazati krivnju štetnika, uz ostale pretpostavke. U pravilu je ovaj oblik odgovornosti iznimka koja se pojavljuje samo u specifičnim situacijama. Na primjer, ako gost nekog ugostiteljskog objekta odmah ne prijavi nestanak stvari, ima pravo na naknadu štete samo ako uspije dokazati krivnju odgovorne osobe.⁴⁷

Spomenimo i drugu podvrstu subjektivne odgovornosti, subjektivna odgovornost kod koje se krivnja predmnijeva. S obzirom da se pokazalo kako je oštećeniku u pravilu vrlo teško dokazati krivnju štetnika, radi olakšanja položaja oštećenika, razvijena je subjektivna odgovornost kod koje se krivnja štetnika predmnijeva.

⁴⁵ Baretić, M.: *Predugovorna odgovornost za štetu*, u *Odgovornost za štetu i osiguranje od odgovornosti za štetu*, Inženjerski biro, Zagreb, 2011., str. 20.

⁴⁶ Više o predugovornoj odgovornosti Verović, M.: *Osnove trgovačkog (ugovornog) prava, Opći dio*, EFFECTUS – studij financije i pravo, visoko učilište, Zagreb, 2019., str. 78.-81.

⁴⁷ Vidi članak 740. ZOO-a.

Važno je istaknuti da se predmnijeva samo najniži stupanj krivnje, poznat kao obična nepažnja. Oštećenik je dužan dokazati više stupnjeve krivnje, ukoliko smatra da se radi o njima.

Područje primjene subjektivne odgovornosti kod koje se krivnja predmnijeva je u našem pravu vrlo široko, a primjenjuje se na sve štete, ugovorne i izvanugovorne, osim na one za koje vrijede pravila objektivne odgovornosti.

Štetnik se može osloboditi odgovornosti ako dokaže da nije ispunjena neka od pretpostavki odgovornosti, a osobito da šteta nije nastala njegovom krivnjom. Prema tome, subjektivna odgovornost seže do granice zvane slučajna šteta. Naime, slučaj je događaj koji se, ako se predvidi, može spriječiti, no ne smatra se štetnikovom krivnjom pa slučajna šteta pogađa oštećenika.⁴⁸

Ipak, ZOO predviđa da se za slučaj iznimno odgovara kod štete nastale u povodu i miješanjem u tuđe stvari. Naime, onaj koji se prihvati tuđeg posla usprkos zabrani gospodara posla, a za zabranu je znao ili je morao znati, nema prava koja pripadaju poslovođi bez naloga. U tom slučaju odgovarat će za štetu koju je prouzročio miješanjem u tuđe poslove, čak i ako je do nje došlo bez njegove krivnje.⁴⁹

4.5. Objektivna odgovornost

Objektivna (kauzalna) odgovornost je oblik odgovornosti za štetu koji ne zahtijeva krivnju štetnika. Štetnik je odgovoran za štetu na temelju činjenice da je šteta prouzročena.

Kako bi nastala objektivna odgovornost moraju se ispuniti sljedeće pretpostavke:

- štetna radnja,
- šteta,
- uzročnost (uzročna veza između štetne radnje i štete),
- protupravnost štetne radnje (u objektivnom smislu).

U iznimnom slučaju koji je vezan za opasnu djelatnost i opasnu stvar, uzročna veza ne mora se dokazati jer se predmnijeva, o čemu više govorimo u nastavku rada.

Budući da se objektivna odgovornost, u pravilu, odnosi na štete od stvari i djelatnosti koje stvaraju povećanu opasnost štete za okolinu, najvažniji slučajevi takve odgovornosti su:

- odgovornost za štetu od opasne stvari i od opasne djelatnosti,
- odgovornost za neispravan proizvod,
- odgovornost organizatora priredbi,
- odgovornost za onečišćavanje okoliša.

a) Odgovornost za štetu od opasne stvari i od opasne djelatnosti

⁴⁸ Vidi Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 610.-611.

⁴⁹ Vidi članak 1127. ZOO-a.

Definicija opasne stvari nije sadržana u ZOO-u pa je prema definiciji koja je proizašla iz sudske prakse, opasna stvar “svaka stvar koja po svojoj namjeni, osobinama, položaju, mjestu i načinu uporabe ili na drugi način predstavlja povećanu opasnost nastanka štete za okolinu, pa je zbog toga treba nadzirati povećanom pažnjom.”⁵⁰ Sudska praksa smatra da su neke od opasnih stvari otrovi, eksplozivi, dizala, automobili, teški strojevi, nuklearni uređaji, pa čak i životinje.

ZOO ne sadrži ni definiciju opasne djelatnosti pa je Vrhovni sud Republike Hrvatske ocijenio da je neka djelatnost opasna djelatnost samo onda kada u svom redovitom tijeku predstavlja povećanu opasnost po svojoj tehničkoj prirodi i načinu obavljanja, čime može biti ugroženo zdravlje ljudi ili imovina pa kao takva zahtijeva povećanu pozornost osoba koje ju obavljaju.⁵¹ Opasnim djelatnostima smatraju se djelatnost željeznice i tramvaja, miniranje u sklopu rudarenja, rad na visećim skelama, itd. No, valja reći i da “sama činjenica da se u određenoj djelatnosti mogu koristiti i opasne stvari, ne čini tu djelatnost kao takvu opasnom. I obrnuto, određena djelatnost može biti opasna i bez korištenja opasnih stvari”.⁵²

Smatra se da šteta nastala u vezi s opasnom stvari, odnosno opasnom djelatnošću potječe od te stvari, odnosno djelatnosti, osim ako se dokaže da one nisu bile uzrok štete. Za štetu od opasne stvari odgovara njezin vlasnik, dok za štetu od opasne djelatnosti odgovara osoba koja se njome bavi.⁵³

Štetnik se može osloboditi odgovornosti ako dokaže da neka od prethodno navedenih pravnih pretpostavki za nastanak odgovornosti nije ispunjena.

Pored toga, postoje još tri posebna slučaja u kojima se štetnik oslobađa od odgovornosti:

- ako dokaže da je šteta nastala višom silom,
- ako dokaže da je štetu prouzročio oštećenik, a štetnik ju nije mogao predvidjeti odnosno posljedice nije mogao izbjeći, niti otkloniti,
- ako je štetu je prouzročila treća osoba, a štetnik ju nije mogao predvidjeti odnosno posljedice nije mogao izbjeći, niti otkloniti.⁵⁴

b) Odgovornost za neispravan proizvod

Iako je neispravan proizvod svojevrsna opasna stvar, ipak su ZOO-om utvrđena posebna pravila koja uređuju odgovornost za neispravan proizvod.⁵⁵ Valja reći da odgovornost za

⁵⁰ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 615.

⁵¹ Vidi presudu Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev-298/88 od 13. listopada 1988., Gjenero, V.: *Pravni praktikum građanskog prava*, Vizura, Zagreb, 2016., str. 303.

⁵² Bukovac Puvača, M.: “*Sive zone*” *izvanugovorne odgovornosti – područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 30, br. 1, str. 221.-243., Rijeka, 2009., str. 232.

⁵³ Vidi članak 1063. i članak 1064. ZOO-a.

⁵⁴ Vidi članak 1067. ZOO-a.

⁵⁵ U ZOO-u je odgovornost za neispravan proizvod propisana cijelim Odsjekom 5., odnosno od članka 1073. do 1080.

neispravan proizvod postoji zapravo ne zbog samog proizvoda kao takvog nego zbog njegove neispravnosti.⁵⁶

Proizvodom se smatraju gotovo sve pokretne stvari, kao i samostalni dijelovi ugrađeni u neku drugu pokretnu ili nepokretnu stvar, a obuhvaćena je i energija u različitim oblicima (npr. električna energija).⁵⁷ Neispravan proizvod je onaj proizvod koji ne ispunjava očekivanu razinu sigurnosti u njegovom redovitom korištenju, kao i u neredovitom korištenju, a koje je razumno očekivati.⁵⁸ Na primjer, dijete plastičnu vrećicu od igračke stavi preko svoje glave – iz tog razloga takve vrećice imaju rupice koje omogućavaju protok zraka.

Štetnik može biti proizvođač, osoba koja se na tržištu predstavlja kao proizvođač, osoba koja je proizvela sirovinu, samostalni ili nesamostalni dio ugrađen u proizvod, te uvoznik. U slučaju da se proizvođač (štetnik) ne može utvrditi, proizvođačem se smatra osoba koja je proizvod stavila u promet, a koja može odgovornost od sebe otkloniti ako u razumnom roku obavijesti oštećenika o osobi od koje je dobavila proizvod.⁵⁹

Za neispravan proizvod odgovara se za imovinsku štetu nastalu smrću, odnosno tjelesnom ozljedom korisnika neispravnog proizvoda, te za štetu nastalu uništenjem, odnosno oštećenjem oštećenikove stvari, pod uvjetom da ima veću vrijednost od 500 eura.⁶⁰

Odgovornost proizvođača iznomno je značajna za oštećenika jer postoje brojne štete od proizvoda, a naknadu štete gotovo da nije moguće dobiti od prodavatelja. Naime, prodavatelj bez obzira na činjenicu da “odgovara po načelu ugovorne krivnje, svoju nekrivnju najčešće lako dokaže (npr. dokazom da je dobio zapakiran proizvod).”⁶¹

Budući da pravila odgovornosti za neispravan proizvod ne obuhvaćaju popravlanje štete na neispravnom proizvodu, niti naknadu neimovinske štete, oštećenik će popravlanje tih šteta moći zahtijevati na temelju pravila drugih vrsta odgovornosti za štetu.

Spomenimo i da je oštećenik u ostvarivanju svojih prava ograničen zastarnim i prekluzivnim rokom. Zastarni rok u trajanju tri godine teče od dana kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, odnosno neispravnost proizvoda i proizvođača. Prekluzivni rok u trajanju od deset godina teče od dana kada je proizvod stavljen u promet. U tom roku je potrebno postaviti zahtjev za naknadu štete, a u suprotnom se pravo na naknadu štete gasi, osim u slučaju kad je pravovremeno pokrenut postupak pred nadležnim sudom ili drugim nadležnim tijelom.⁶²

c) Odgovornost organizatora priredbi

⁵⁶ Vidi Kačer, H., Radolović, A., Slakoper, Z.: *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006., str 939.

⁵⁷ Zakonsku definiciju proizvoda vidi u članku 1074. ZOO-a.

⁵⁸ Što se smatra neispravnim proizvodom utvrđeno je člankom 1075. ZOO-a.

⁵⁹ Vidi članak 1076. ZOO-a.

⁶⁰ Vidi članak 1073. ZOO-a.

⁶¹ Kačer, H., Radolović, A., Slakoper, Z.: *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006., str 938.

⁶² Rokovi ostvarivanja prava na popravlanje štete utvrđeni su člankom 1080. ZOO-a.

Treći slučaj na koji se primjenjuju pravila objektivne odgovornosti za štetu jest odgovornost organizatora priredbe. Organizator priredbe može biti svaka pravna ili fizička osoba koja u zatvorenom ili na otvorenom prostoru okupi veći broj ljudi u određenu svrhu, primjerice sporta, kulture, politike ili kakvu drugu svrhu. Organizator priredbe je odgovoran za štetu koja je nastala smrću ili tjelesnom ozljedom koju netko pretrpi zbog izvanrednih okolnosti poput gibanja masa, općeg nereda i slično.⁶³

Prema tome, organizator priredbe općenito za štetu do koje dođe na određenoj priredbi može odgovarati po nekoliko različitih osnova, ovisno o tome tko je tu štetu pretrpio te od kojeg uzroka ona potječe.

Valja reći da se kod spomenutih izvanrednih okolnosti nikako ne radi o okolnostima koje su nepredvidive, već upravo suprotno, jer gibanje mase, opći nered i slični događaji na takvim priredbama su, iako izvanredne, itekako predvidive okolnosti koje se mogu očekivati u takvim situacijama.⁶⁴

d) Odgovornost za onečišćavanje okoliša

Već smo prethodno spomenuli da su člankom 3. Ustava Republike Hrvatske navedene temeljne vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, a jedna od njih je i “očuvanje prirode i čovjekova okoliša”.⁶⁵

Stoga se onečišćavanjem okoliša odnosno ekološkom štetom, smatra svaka promjena stanja okoliša (oštećenje ili gubitak njegove prirodne funkcije) izazvana ispuštanjem, unošenjem ili odlaganjem štetnih tvari, kao i ispuštanje energije i drugih štetnih zahvata za okoliš.

Sukladno pravilima objektivne odgovornosti, za onečišćavanje okoliša odgovaraju pravne i fizičke osobe koje ga svojim djelovanjem ili propustom prouzroče odnosno omoguće svojim nezakonitim, kao i nepravilnim djelovanjem.

U tom smislu, „značajan aspekt građanskopravne zaštite okoliša odnosi se na odgovornost za već nastalu štetu na okolišu, na popravljjanje te štete i uklanjanje onečišćenja.”⁶⁶

4.6. Vlastita odgovornost

Budući da je o vlastitoj odgovornosti riječ kad štetnik odgovara za onu štetu koju je prouzročio vlastitom štetnom radnjom, sve prethodno spomenute vrste odgovornosti oblici su vlastite odgovornosti.

⁶³ Vidi članak 1081. ZOO-a.

⁶⁴ Više o tome Klasiček, D.: *Odgovornost organizatora za štetu nastalu na sportskom natjecanju*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, br. 2, Split, 2019., str. 355.- 376.

⁶⁵ Vidi prethodno citirani članak 3. Ustava Republike Hrvatske.

⁶⁶ Šago, D.: *Ekološka tužba kao instrument građanskopravne zaštite okoliša*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, br. 4, Split, 2013., str. 907.

4.7. Odgovornost za drugoga

Odgovornost za drugoga je odgovornost određene osobe za štetu koju je prouzročila neka druga osoba. Dakle, u tom slučaju su štetnik i odgovorna osoba dvije različite osobe.

Kako bi nastala odgovornost za drugoga, uz opće pretpostavke zahtijeva se i jedna dodatna, a to je poseban odnos između odgovorne osobe i štetnika. U pravilu je to radni odnos, roditeljski ili skrbnički odnos.

Odgovornost za drugoga može biti objektivna ili subjektivna, te ugovorna ili deliktna odgovornost.

Spomenimo neke od važnijih slučajeva odgovornosti za drugoga, a koje ćemo razmotriti u nastavku teksta:

- odgovornost za maloljetnike,
- odgovornost za duševno bolesne i zaostale u umnom razvoju,
- odgovornost poslodavca za zaposlenike,
- odgovornost pravne osobe za štetu koju trećima prouzroči njezino tijelo.

a) Odgovornost za maloljetnike

Za štetu koju maloljetnici učine odgovaraju roditelji, skrbnici, škola ili neka druga ustanova (npr. učenički dom). Prema pravilima objektivne odgovornosti roditelji su odgovorni za svoju maloljetnu djecu do sedme godine života, a što znači bez obzira na svoju krivnju.⁶⁷

Prema pravilima subjektivne odgovornosti, sa predmnijevanom krivnjom, roditelji odgovaraju za svoju maloljetnu djecu od sedme do osamnaeste godine života. Međutim, dijete može odgovarati solidarno s roditeljima u slučaju da ima deliktnu sposobnost.⁶⁸

Dok su maloljetnici pod nadzorom skrbnika, škole, ili neke druge ustanove, za štetu koju učine odgovara osoba odgovorna za nadzor, osim ako odgovorna osoba dokaže da je uredno obavljala nadzor nad maloljetnikom prema svojoj obvezi, odnosno da bi šteta nastala i za vrijeme pažljivog nadzora.⁶⁹

Iako su se u nekim slučajevima škole uspjele osloboditi odgovornosti dokazujući da bi šteta nastala i uz brižljiv nadzor u praksi hrvatskih sudova “najčešće se odlučivalo o štetama koje su bile kvalificirane kao posljedice nepostojanja nadzora u trenutku nastanka štete (nije bilo dežurnih nastavnika) i odluke su, očekivano, išle u korist oštećenika jer se nepostojanje nadzora samo po sebi kvalificira kao propust u nadzoru.”⁷⁰

Valja spomenuti i posebnu odgovornost roditelja, jer unatoč tome što je maloljetnika nadzirala druga osoba, oštećenik može tražiti naknadu štete od roditelja. Naime, ako je šteta nastala kao posljedica lošeg odgoja maloljetnika, loših primjera ili poročnih navika koje su

⁶⁷ Vidi članak 1056. ZOO-a.

⁶⁸ Solidarna odgovornost roditelja i djece utvrđena je člankom 1056. ZOO-a.

⁶⁹ Vidi članak 1058. ZOO-a.

⁷⁰ Bukovac Puvača, M.: *Odgovornost škole za štetu koju maloljetnici prouzroče dok su pod njezinim nadzorom*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 5, Zagreb, 2021., str. 159,

mu dali roditelji odnosno kad se šteta može pripisati roditeljima. Ako osoba koja je nadzirala maloljetnika isplati naknadu oštećeniku, ima pravo regresa prema roditeljima.⁷¹

b) Odgovornost za duševno bolesne i zaostale u umnom razvoju

Za štetu koju prozroče duševno bolesne osobe ili osobe zaostalog umnog razvoja ili one osobe koje zbog nekog drugog razloga nisu sposobne za rasuđivanje odgovara osoba koja ih je dužna nadzirati na temelju zakonu, odluke nadležnog tijela ili ugovora. No, odgovorna osoba može se osloboditi odgovornosti ako dokaže da je obavljala nadzor na koji je temeljem zakona, odluke nadležnog tijela ili ugovora bila obvezana odnosno da bi do štete došlo i da je brižljivo obavljala nadzor.⁷²

Prema tome, osoba koja je dužna nadzirati duševno bolesne i zaostale u umnom razvoju odgovara prema subjektivnoj odgovornosti kod koje se krivnja predmnijeva.

c) Odgovornost poslodavca za zaposlenike

Za štetu koju zaposlenik prouzroči trećoj osobi u radu ili u vezi s radom odgovara poslodavac kod kojeg je taj radnik radio u trenutku prouzročenja štete. Stoga oštećenik ima pravo od poslodavca tražiti naknadu štete, a iznimno može i neposredno od zaposlenika ako je štetu prouzročio namjerno.

Ako poslodavac dokaže da su postojali razlozi koji isključuju odgovornost zaposlenika odnosno dokaže da nisu ispunjene pretpostavke odgovornosti zaposlenika, poslodavac se može osloboditi odgovornosti.

U slučaju namjere ili krajnje nepažnje zaposlenika, poslodavac koji je naknadio štetu trećoj osobi ima pravo regresa od zaposlenika u roku od šest mjeseci od dana naknade štete.⁷³

d) Odgovornost pravne osobe za štetu koju trećima prouzroči njezino tijelo

Odgovornost pravne osobe za štetu koju trećima prouzroči njezino tijelo ZOO je uredio na sličan način kao prethodno opisanu odgovornost poslodavca za svoje zaposlenike. Naime, pravna osoba odgovarat će za onu štetu koju njezino tijelo prouzroči nekoj trećoj osobi u obavljanju svojih funkcija ili u vezi s obavljanjem takvih funkcija.

Kao i kod odgovornosti poslodavca za zaposlenike, ako u zakonu za određeni slučaj nije nešto drugo određeno, pravna osoba ima pravo regresa od osobe koja je štetu skrivila namjerno ili krajnjom nepažnjom u roku od šest mjeseci od dana kad je šteta popravljena.⁷⁴

Valja napomenuti da odgovornost za drugoga podrazumijeva da je taj drugi za kojeg se odgovara zaseban pravni subjekt, a što proizlazi iz navedenog prava regresa.⁷⁵

⁷¹ Posebna odgovornost roditelja određena je člankom 1059. ZOO-a.

⁷² Odgovornost za duševno bolesne i zaostale u umnom razvoju uređena je člankom 1055. ZOO-a.

⁷³ Vidi članak 1061. ZOO-a.

⁷⁴ Odgovornost pravne osobe za štetu koju prouzroči njezino tijelo uređena je člankom 1062. ZOO-a.

⁷⁵ Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 625.

4.8. Odgovornost više osoba za istu štetu

Ako više osoba odgovara za istu štetu, njihova odgovornost može biti ili podijeljena ili solidarna.

4.8.1. Podijeljena odgovornost

Kao što samo ime govori, kod podijeljene odgovornosti svaka osoba odgovara za određeni dio štete. U pravilu, svatko odgovara za dio štete koji je prouzročio, a samo u slučaju da to nije moguće utvrditi, svi odgovaraju na jednake dijelove.

Iako bi se moglo govoriti o podijeljenoj odgovornosti između štetnika i oštećenika u slučaju kad je oštećenik sam doprinjeo šteti, odnosno svojom radnjom povećao štetu, ipak je prvenstveno riječ o doprinosu oštećenika. Tada se naknada štete koju štetnik duguje oštećeniku smanjuje proporcionalno dijelu štete za koju je odgovoran oštećenik, a o čemu će biti više riječi u sljedećoj glavi završnog rada.

“Podijeljena odgovornost jest institut kojim se označava nešto sasvim drugo od doprinosa oštećenika. Ona ne podrazumijeva podjelu odgovornosti između oštećenika i štetnika, već podjelu odgovornosti između više osoba koje su sudjelovale u nastanku štete, u pravilu trećoj osobi.”⁷⁶ Prema tome, zbog podjele odgovornosti između više osoba koje su svi štetnici, potrebno je utvrditi postojanje pretpostavki odgovornosti za štetu za svakog pojedinog štetnika.

4.8.2. Solidarna odgovornost

Solidarna odgovornost je ona odgovornost u kojoj svi štetnici odgovaraju za ukupnu štetu bez obzira na njihov udio u prouzročenju te štete.

Solidarna odgovornost

Članak 1107. ZOO-a

- (1) Za štetu koju je više osoba prouzročilo zajedno svi sudionici odgovaraju solidarno.*
- (2) Poticatelj i pomagatelj te onaj koji je pomagao da se odgovorne osobe ne otkriju odgovaraju solidarno s njima.*
- (3) Solidarno odgovaraju za prouzročenu štetu i osobe koje su je uzrokovale radeći nezavisno jedna od druge, ako se ne mogu utvrditi njihovi udjeli u nastaloj šteti.*
- (4) Kad je nedvojbeno da je štetu prouzročila neka od dviju ili više određenih osoba koje su na neki način međusobno povezane, a ne može se utvrditi koja je od njih štetu prouzročila, te osobe odgovaraju solidarno.*

⁷⁶ Vragović, D.: *Razgraničenje instituta doprinosa oštećenika vlastitoj šteti i podijeljene odgovornosti za štetu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 69, br. 5-6, Zagreb, 2019., str. 882.

Naime, prema ZOO-u solidarna odgovornost za štetu javlja se kad više osoba zajedno radeći uzrokuje štetu drugome.⁷⁷ Na primjer, grupa nogometnih navijača pod utjecajem alkohola sruši i samim time uništi rasvjetni stup.

Međutim, i u situaciji kad je potpuno jasno da je štetu uzrokovao pojedinac iz povezane grupe, a ne može se utvrditi točno koja je to osoba bila, članovi grupe odgovarat će solidarno (npr. u jednom razredu osnovne škole nekoliko klupa je puno zaljepljenih žvakaćih guma). Solidarno s počiniteljima odgovaraju i njihovi poticatelji i pomagatelji.

Konačno, u slučaju kad više počinitelja djeluje neovisno jedan od drugoga, a ne mogu se utvrditi njihovi udjeli u prouzročenoj šteti, svi oni će odgovarat solidarno.

⁷⁷ Vidi prethodno citiran članak 1107. ZOO-a.

5. NAČINI POPRAVLJANJA ŠTETE

Popravljanje štete obuhvaća “uklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastupile zbog određene štetne radnje.”⁷⁸ Iako se općenito smatra da je posljedica odgovornosti za štetu naknada te štete, obvezno pravo poznaje tri osnovna oblika popravljanja štete:

- naturalnu restituciju,
- spomenutu naknadu štete i
- satisfakciju.

5.1. Naturalna restitucija

Naturalnom restitucijom se smatra uspostava onog stanja kakvo je postojalo prije nastanka određene štete odnosno uspostava prijašnjeg stanja.⁷⁹ Prema tome, sve što je štetnom radnjom upropašteno ili oduzeto mora se vratiti oštećeniku.

Iako je prema ZOO-u naturalna restitucija prvi oblik popravljanja imovinske štete te bi se trebala primijeniti uvijek kad je to moguće, sudska praksa ide u smjeru naglašavanja naknade štete u novcu kao prvog oblika popravljanja predmetne štete.⁸⁰

Postoje tri osnovna oblika naturalne restitucije jer ona može biti individualna, generična ili u obliku troškova. Individualna restitucija prvi je oblik naturalne restitucije, a odnosi se na vraćanje iste stvari. Na primjer, ukradeni auto se vrati vlasniku. Drugi je oblik generična restitucija koja se odnosi na vraćanje istovjetnih (zamjenjivih) stvari umjesto onih stvari koje su oduzete ili oštećene. Primjerice, poljoprivredniku kojem je ukradeno sto kilograma brašna se vrati sto kilograma brašna iste kvalitete. Restitucija u obliku troškova je treći oblik naturalne restitucije. Naime, ako oštećenu stvar oštećenik sam popravi, štetnik je dužan naknaditi mu troškove popravka.

O naturalnoj restituciji može biti riječ samo kada je pravno i faktički moguća. Faktički je nemoguća onda kada je propala stvar individualno označena stvar (npr. umjetnička slika). Pravno je nemoguća kada bi vraćanje u prijašnje stanje bili protivno pozitivnim pravnim propisima. Na primjer, ukraden je pištolj osobi koja ga je ilegalno nabavila i nema dozvolu za posjedovanje oružja. Također se restitucija smatra nemogućom ako bi zahtjevala pretjerane troškove ili teškoće za oštećenika.

U slučajevima gdje se naturalna restitucija smatra nemogućom, šteta se popravlja u obliku naknade štete. Unatoč tome, obvezatnost restitucije nalaže da se šteta, kad god je to moguće, obvezatno i prvenstveno popravlja upravo u obliku naturalne restitucije.⁸¹

⁷⁸ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 627.

⁷⁹ Vidi stavak 1. članka 1085. ZOO-a.

⁸⁰ Vidi Kačer, H., Radolović, A., Slakoper, Z.: *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006., str. 945.

5.2. Naknada štete

Drugi oblik popravljanja štete je naknada štete koja se sastoji u novčanom ekvivalentu, jer u situaciji kad uspostava prijašnjeg stanja nije moguća, štetnik je dužan isplatiti oštećeniku odgovarajući iznos novca na ime naknade štete.⁸²

Prema tome, naknadom štete ne uspostavlja se ranije stanje, već se isplatom proporcionalnog iznosa novca gubitku koji je oštećeniku pretrpio zbog štetne radnje nadomješta taj gubitak. Naime, za razliku od nekih drugih pravnih sustava (npr. američkog), u hrvatskom pravu naknada štete u novcu ne bi smijela biti niti veća, a niti manja od štete koju je oštećenik pretrpio. Dakle, oštećenik ne bi trebao zbog pretrpljene štete osiromašit, ali se ne bi smio ni obogatiti na osnovu naknade štete.

5.2.1. Obujam naknade štete

Obujam naknade štete obuhvaća sve one štete koje su nastale zbog određene štetne radnje, a one mogu biti: obična šteta, izmakla korist, troškovi učinjeni radi umanjenja odnosno ublažavanja štetnih posljedica, te kamate na iznos naknade. Obujam naknade štete ovisi o tome je li riječ o deliktnoj ili ugovornoj odgovornosti.

Kod deliktne odgovornosti oštećenik ima pravo na naknadu obične (stvarne) štete i izmakle koristi, neovisno o vrsti i stupnju krivnje štetnika. ZOO posebno uređuje obujam imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i narušenja zdravlja, te obujam imovinske štete u slučaju povrede časti i širenja neistinitih navoda o nekoj osobi.

Naime, sukladno ZOO-u, štetnik koji prouzroči smrt neke osobe dužan je naknaditi:

- uobičajene troškove njezina pogreba,
- troškove njezina liječenja od dobivenih ozljeda i druge troškove koji su bili potrebni u vezi s liječenjem,
- izgublenu zaradu zbog nesposobnosti za rad te
- štetu koju trpi osoba koju je poginuli uzdržavao.

Štetnik koji drugome nanese tjelesnu ozljedu ili mu naruši zdravlje dužan mu je naknaditi:

- troškove liječenja i druge posebne troškove u vezi s liječenjem,
- izgublenu zaradu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja,
- gubitak zarade zbog potpune, odnosno djelomične nesposobnosti za rad,
- štetu zbog trajno povećanih potreba u obliku novčane rente i
- štetu zbog uništenja ili umanjenja mogućnosti oštećenikova daljnjeg razvijanja i napredovanja, u obliku novčane rente.⁸³

⁸¹ Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 627.-629.

⁸² Vidi stavak 3. članka 1085. ZOO-a.

⁸³ Vidi članke 1093. - 1095. ZOO-a.

Obveza naknade štete dospjela je u trenutku nastanka štete pa od tada počinju teći i zatezne kamate u slučaju da dužnik kasni s isplatom naknade štete.⁸⁴

Za razliku od prethodno opisane deliktne odgovornosti za štetu, ugovorna odgovornost pored obične štete i izmakle koristi, uključuje i neimovinsku štetu, a obujam naknade ovisi o vrsti i stupnju krivnje.⁸⁵

Ako običnom nepažnjom dužnika dođe do povrede ugovorne obveze, vjerovnik ima pravo na naknadu samo one štete koju je dužnik mogao i morao predvidjeti kao moguću posljedicu povrede ugovora u vrijeme sklapanja ugovora, a uzevši u obzir sve činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate. Dakle, vjerovnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete. Kao takva, ta vrsta štete naziva se i predvidiva šteta.

Međutim u slučaju prijevare ili namjernog neispunjenja ugovorne obveze, kao i neispunjenja zbog krajnje nepažnje vjerovnik ima pravo zahtijevati naknadu cjelokupne štete koja je zbog toga nastala, bez obzira na to što dužnik nije znao za posebne okolnosti zbog kojih su one nastale. S obzirom da se dužnikova krivnja u ovom stupnju ne presumira, vjerovnik ju je dužan dokazati kako bi ostvario pravo na naknadu cjelokupne štete.⁸⁶

5.2.2. Visina naknade štete

Visinom naknade štete smatra se vrijednost štete izražena u novcu prema određenim cijenama. Kao i kod obujma naknade štete, koji smo razmotrili u prethodnom poglavlju, i visina naknade štete ovisit će o tome je li riječ o deliktnoj ili ugovornoj odgovornosti.

Sukladno načelu potpune naknade “sud će uzimajući u obzir i okolnost koje su nastale poslije prouzročenja štete, dosuditi naknadu u iznosu koji je potreban da se oštećenikova materijalna situacija dovede u ono stanje u kojem bi se nalazila da nije bilo štetne radnje odnosno propuštanja.”⁸⁷

U pravilu se visina štete utvrđuje prema redovnoj cijeni, ali po potrebi se može odrediti i izvanredna cijena kako bi se ostvarilo načelo potpune naknade. Naime, „određivanje visine naknade štete pomoću izvanredne cijene dolazi u obzir kada nije moguće utvrditi tržišnu cijenu (stvar se ne može više nigdje nabaviti), a afekcijska cijena, koja se utvrđuje subjektivno s obzirom na vrijednost koju je stvar imala za oštećenika, može se odrediti ako je stvar uništena ili oštećena kaznenim djelom učinjenim namjerno“.⁸⁸

Valja spomenuti da su ZOO-om određeni i slučajevi u kojima sud ipak može odstupiti od gore citiranog načela potpune naknade štete, pri čemu ključnu ulogu imaju vrsta i stupanj

⁸⁴ Vidi članak 1086. ZOO-a.

⁸⁵ Više Verović, M.: *Osnove trgovačkog (ugovornog) prava, Opći dio*, EFFECTUS – studij financije i pravo, visoko učilište, Zagreb, 2019., str. 206.-207.

⁸⁶ Obujam naknade ugovorne štete reguliran je člankom 346. ZOO-a.

⁸⁷ Članak 1090. ZOO-a.

⁸⁸ Jug, J.: *Naknada buduće štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, Rijeka, 2015., str. 472.

krivnje štetnika. Naime, ako se radi o štetniku slabog imovinskog stanja koju bi isplata potpune naknade dovela u oskudicu, a štetu nije prouzročio namjerno niti krajnjom nepažnjom, sud ga može osuditi na isplatu niže naknade od isnosa same štete. Također je moguće sudsko određivanje niže naknade štete ako je štetnik radeći nešto korisno za oštećenika s pažnjom dobrog domaćina slučajno uzrokovao štetu.⁸⁹

Za razliku od prethodno analizirane visine naknade štete kod deliktne odgovornosti, kad je riječ o ugovornoj odgovornosti ugovorne strane zbog dispozitivne prirode ugovora mogu sporazumno ugovoriti maksimalnu visinu naknade štete.⁹⁰ Unatoč tome, takva će odredba ugovora biti nevaljana ako je stvarna šteta u očitom nesrazmjeru s ugovorenim iznosom naknade, a osobito ako je zakonom za određeni slučaj određeno nešto drugo. Nadalje, kao i kod deliktne odgovornosti, uzima se u obzir stupanj krivnje štetnika (dužnika), pa prema tome oštećenik (vjerovnik) u slučaju ograničenja visine naknade ipak ima pravo na potpunu naknadu štete ako dužnik namjerno ili zbog krajnje nepažnje nije ispunio svoju ugovornu obvezu.⁹¹

Nasuprot tome, i kod ugovorne odgovornosti za štetu može doći do smanjenja naknade ako je vjerovnik odnosno osoba za koju vjerovnik odgovara pridonijela nastanku štete ili visini te štete.⁹² Pored toga, do smanjenja naknade štete može ako je vjerovnik uz štetu ostvario i određeni dobitak, odnosno ako vjerovnik nije poduzeo sve očekivane mjere kako bi spriječio, odnosno umanjio štetu.⁹³ Dakle, u svim navedenim slučajevima može doći će do razmjernog smanjenja naknade štete ovisno o doprinosu samog oštećenika odnosno vjerovnika u konkretnom ugovornom odnosu.

5.2.3. Utvrđivanje i oblik naknade štete

Naknada štete može se utvrditi na više načina, a neki od bitnijih su:

- utvrđenje propisom koji sadrži cjenik (tarifu) o naknadi određene vrste štete,
- arbitrarno utvrđenje od strane suda po njegovu slobodnom uvjerenju,
- utvrđenje od strane suda prema procjeni sudskih vještaka,
- utvrđenje od strane komisije te
- sporazumno utvrđenje između štetnika i oštećenika.

Naknada štete može biti određena u dva oblika. Naime, naknada može biti u ukupnom iznosu, dakle jednokratna i u obliku novčane rente. Novčana renta određuje se za imovinsku štetu zbog oštećenja zdravlja, tjelesne ozljede ili smrti, a osobito za štetu zbog gubitka uzdržavanja ili zarade. Novčana renta isplaćuje se mjesečno unaprijed za određeni period vremena ili doživotno. Vjerovnik ima pravo zahtjevati da mu se umjesto rente isplati ukupni

⁸⁹ Sniženje naknade štete uređeno je člankom 1091. ZOO-a.

⁹⁰ O ugovaranju odgovornosti za štetu više Verović, M.: *Osnove trgovačkog (ugovornog) prava, Opći dio*, EFFECTUS – studij financije i pravo, visoko učilište, Zagreb, 2019., str. 205-206.

⁹¹ Vidi stavke 3. i 4. članka 345. ZOO-a.

⁹² Kod ugovorne odgovornosti sniženje naknade štete uređeno je člankom 347. ZOO-a.

⁹³ Vidi stavke 3. i 4. članka 346. ZOO-a.

iznos ako za to postoji valjani razlog, a posebice ako dužnik nije dao osiguranje za isplatu rente. Sud može u budućnosti smanjiti ili povećati iznos rente, pa čak ju i ukinuti, ako dođe do znatnih promjena okolnosti.⁹⁴

5.3. Satisfakcija

“Popravljanje neimovinskih šteta nemoguće je izvršiti povratom u prijašnje stanje, a ni novčana naknada kao ekvivalent za oštećeno dobro, nije primjerena kod ove vrste šteta. Stoga se neimovinska šteta popravlja isključivo kroz zadovoljenje (satisfakciju).”⁹⁵

Satisfakcija je “takav oblik popravljanja štete koji se priznaje oštećeniku kao određeno subjektivno zadovoljenje.”⁹⁶ Prema njezinom sadržaju, razlikujemo moralnu (nenovčanu) i novčanu (imovinsku) satisfakciju.

Moralnu satisfakciju, kao i novčanu satisfakciju sud može dosuditi u slučaju povrede prava osobnosti.⁹⁷

Prava osobnosti
Članak 19. ZOO-a

(1) Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama utvrđenim zakonom.

(2) Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.

(3) Pravna osoba ima sva navedena prava osobnosti, osim onih vezanih uz biološku bit fizičke osobe, a osobito pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja i dr.

“Naravno, neimovinska, osobna dobra nemaju, i ne mogu imati, novčanu vrijednost, pa je jasno da ta naknada nikada ne može biti ekvivalent pretrpljenog gubitka, odnosno da ne može biti poravnanje štete u doslovnom smislu”.⁹⁸ Stoga, satisfakcija predstavlja pravičnu naknadu, odnosno onu naknadu koja se smatra primjerenom s obzirom na značaj povrijeđenog dobra, stupanj njegove povrede i sve ostale okolnosti konkretnog slučaja, a o čemu više govorimo u sljedećoj glavi rada.

⁹⁴ Vidi Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 635.

⁹⁵ Bukovac Puvača, M.: *Deset godina nove koncepcije neimovinske štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, str. 163., Rijeka, 2015.

⁹⁶ Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 635.

⁹⁷ Što ZOO podrazumijeva pod pravima osobnosti kako za fizičku osobu, tako i za pravnu osobu utvrđeno je citiranim člankom 19. ZOO-a.

⁹⁸ Baretić, M.: *Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj, str. 491., Zagreb, 2006.

5.3.1. Moralna satisfakcija

Onaj tko drugome prouzroči imovinsku štetu na način da mu povrijedi čast, da iznosi ili prenosi neistinite navode o njegovoj prošlosti, njegovom znanju, odnosno njegovim sposobnostima, ili o nečemu drugome, a zna ili bi barem morao znati da su ti navodi neistiniti, dužan mu je naknaditi štetu.

Moralna satisfakcija može biti objavljivanje presude, odnosno objavljivanje ispravka, te povlačenje izjave kojom je povreda prava osobnosti učinjena. No, moralna satisfakcija može biti i nešto drugo čime se može popraviti prouzročena šteta odnosno ostvariti svrha koja se postiže pravičnom novčanom naknadom.⁹⁹

5.3.2. Novčana satisfakcija

Novčana satisfakcija podrazumjeva davanje određenog iznosa novca oštećeniku u svrhu subjektivnog zadovoljenja (pravična novčana naknada).

ZOO propisuje da će sud dosuditi pravičnu novčanu naknadu u slučaju povrede prava osobnosti, ako utvrdi da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, neovisno od naknade imovinske štete, pa čak i kad nje nema. Sud mora pri odlučivanju o visini pravične novčane naknade voditi računa o jačini i trajanju povredom prava osobnosti izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, kao i cilju kojem služi pravična novčana naknada. Međutim, sud mora voditi računa i o tome da se dosuđenom novčanom naknadom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive s njezinom naravi i društvenom svrhom.¹⁰⁰

Prema tome, da bi sud u konkretnom slučaju dosudio pravičnu novčanu naknadu, potrebno je kumulativno ispunjenje triju pretpostavki:

- mora doći do povrede prava osobnosti,
- težina povrede mora biti takva da opravdava dosudu i
- okolnosti povrede moraju biti takve da opravdavaju dosudu.

U tom smislu, oštećenik mora dokazati da je posljedica štetne radnje povreda njegovog prava osobnosti, dakle smanjenje životne aktivnosti, povreda duševnog zdravlja, povreda časti ili što drugo. Također, oštećenik mora dokazati da je težina same povrede dostatna da bi opravdala dosudu novčane naknade, kao i da se konkretna povreda prava osobnosti dogodila u takvim okolnostima koje opravdavaju dosudu novčane naknade.

Sukladno ZOO-u osobe koje imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta su primarno članovi uže obitelji, dakle bračni drug, djeca i roditelji za koje se pravo na naknadu samo po sebi podrazumijeva. Roditelji imaju pravo na pravičnu novčanu naknadu i u slučaju gubitka začetog, a nerođenog djeteta. No, pravična novčana naknada u slučaju smrti ili osobito teškog invaliditeta može se dosuditi braći i sestrama,

⁹⁹ Vidi članke 1098. i 1099. ZOO-a.

¹⁰⁰ Vidi članak 1100. ZOO-a.

djedovim i bakama, kao i izvanbračnom drugu, ali samo ako je postojala trajnija zajednica života između tih osoba i umrlog odnosno ozlijeđenog.¹⁰¹

Obveza pravične novčane naknade dopijeva danom podnošenja tužbe odnosno pisanog zahtjeva, osim u slučaju ako je šteta nastala nakon toga.¹⁰² To je bitna novost u odnosu na stari ZOO u zaštiti opravdanih interesa tužitelja u odštetnim parnicama (oštećenika) zbog utjecaja na štetnikovo potencijalno odugovlačenje sudskog postupka.¹⁰³ Ako padne u zakašnjenje, štetnik je dužan platiti zatezne kamate koje teku od dana dospelosti novčane naknade.

Budući da je pravo na novčanu satisfakciju strogo osobno pravo, tražbina naknade neimovinske štete može prijeći na nasljednike samo u slučaju kad je oštećenik podnio tužbu odnosno pisani zahtjev.¹⁰⁴ Kao i kod naknade imovinske štete, iznos naknade neimovinske štete (novčane satisfakcije) može se sniziti ovisno o doprinosu oštećenika vlastitoj šteti.¹⁰⁵

Pravična novčana naknada u pravilu se dosuđuje u jednokratnom iznosu, a iznimno i u obliku rente, ako tako zahtijeva oštećenik, odnosno ako je taj oblik odgovarajuć za konkretan slučaj.¹⁰⁶

Na kraju valja reći da i pravna osoba, kao što smo to prikazali za fizičku osobu, ima pravo na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete. Naime, ako se radi o povredi ugleda i dobrog glasa, časti, imena odnosno tvrtke, poslovne tajne, slobode privređivanja, kao i drugih prava osobnosti sud može pravnoj osobi dosuditi pravičnu novčanu nakna. Do toga će doći ako težina povrede i okolnosti konkretnog slučaja to opravdavaju, neovisno od eventualne naknade imovinske štete, pa čak i kad nje nema.¹⁰⁷

¹⁰¹ Vidi članak 1101. ZOO-a.

¹⁰² Vidi članak 1103. ZOO-a.

¹⁰³ Više Kačer, H., Radolović, A., Slakoper, Z.: *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006., str. 959.

¹⁰⁴ Nasljeđivanje i ustup tražbine naknade neimovinske štete uređen je člankom 1105. ZOO-a.

¹⁰⁵ Vidi članak 1106. ZOO-a.

¹⁰⁶ Više Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014., str. 641.-642.

¹⁰⁷ Vidi stavak 3. prethodno citiranog članka 19. i stavak 3. članka 1100. ZOO-a.

6. SUDSKA PRAKSA

Uvodno je navedeno da je osnovna tema završnog rada pravna priroda odštetne odgovornosti, kao najčešćeg oblika izvanugovorne odgovornosti, i načini popravljanja štete te da ćemo upravo s obzirom na značaj i učestalost tog pravnog instituta u praksi, odštetnu odgovornost prikazati kako s teorijskog, tako i s praktičnog stajališta kroz analizu relevantne sudske prakse.

Stoga ćemo cjelokupnu predmetnu problematiku ilustrirati na nekoliko primjera iz sudske prakse u parničnim postupcima za naknadu imovinske i neimovinske štete. Naime, predočit ćemo pravna shvaćanja sudova, uključujući i prikaz Orijentacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

6.1. Pravna shvaćanja sudova

Iako postoji više podjela štete, sa stajališta sudske prakse najvažnija je podjela na imovinsku i neimovinsku štetu jer postoje različiti načini na koji se te štete mogu popraviti. Popravljanjem štete podrazumijeva se uklanjanje, naknađivanje ili ublažavanje štetnih posljedica koje su nastale zbog određene štetne radnje. Naime, načini popravljanja imovinske štete, osim isplatom odnosno naknadom štete, mogu biti i uspostava prijašnjeg stanja, kao i popravak oštećene stvari, dok se neimovinska šteta po prirodi stvari ne može popraviti uspostavljanjem prijašnjeg stanja.¹⁰⁸

Uspostava prijašnjeg stanja i naknada u novcu

Članak 1085. ZOO-a

(1) Odgovorna osoba dužna je uspostaviti stanje koje je bilo prije nego što je šteta nastala.

(2) Ako uspostava prijašnjeg stanja ne otklanja štetu potpuno, odgovorna osoba dužna je za ostatak štete dati naknadu u novcu.

(3) Kad uspostava prijašnjeg stanja nije moguća, odgovorna je osoba dužna isplatiti oštećeniku odgovarajući iznos novca na ime naknade štete.

(4) Naknada u novcu dosudit će se oštećeniku ako on to zahtijeva, a okolnosti danog slučaja ne opravdavaju uspostavu prijašnjeg stanja.

¹⁰⁸ Više Crnić, I.: *Odštetno pravo*, Zgombić & Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, 2008., str. 469.-696.

Pravno stajalište o uspostavi prijašnjeg stanja odnosno naknadi materijalne štete u novčanoj protuvrijednosti u slučaju nemogućnosti restitucije, navedeno je u presudi Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1027/03-2 od 25. kolovoza 2003.

„Potpuno je pogrešno stajalište prvostupanjskog suda da tužitelju ne pripada pravo na naknadu štete u novčanoj protuvrijednosti ukradenog oružja, obzirom da tužitelj nije postavio zahtjev za vraćanje ukradenog oružja iako uspostava prijašnjeg stanja predstavlja prvenstveni i obvezatan oblik popravljivanja štete, sukladno odredbi čl. 185. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO). Točno je da uspostava stanja kakvo je bilo prije nego je šteta nastala predstavlja prioritetni način otklanjanja štete, a tek kad uspostava prijašnjeg stanja ne otklanja štetu potpuno ili kad nije moguća, sud može odrediti da odgovorna osoba isplati oštećeniku odgovarajuću svotu novaca na ime naknade štete. Obzirom na izričitu tvrdnju tuženika da nije zadržao oružje za koje tužitelj traži isplatu novčane protuvrijednosti, očigledno je da niti uspostava prijašnjeg stanja vraćanjem ukradenog oružja nije moguća, pri čemu valja naglasiti činjenicu da ostali tuženici tijekom postupka nisu niti isticali mogućnost otklanjanja štete vraćanjem oružja na koje se odnosi zahtjev za naknadu štete, pa se mora zaključiti, suprotno stajalištu prvostupanjskog suda, da popravljivanje štete uspostavom prijašnjeg stanja nije moguće, zbog čega tužitelju pripada pravo na naknadu štete u novcu.“¹⁰⁹

Pravno shvaćanje suda u pogledu naknade materijalne štete zbog totalne štete na vozilu navedeno je u presudi Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1718/04-2 od 29. prosinca 2004.

„Već je naprijed navedeno da ovaj sud prihvaća prvostupanjska utvrđenja, a navedeni su i razlozi zbog kojih prihvaća takova utvrđenja, da B. M. (vozač traktora) nije bio aktivno legitimiran tražiti naknadu štete od tuženika (osiguravajućeg društva), niti izvorno (izravno) niti temeljem punomoći od tužitelja, vlasnika traktora, radi čega tužitelja ne obvezuje sporazum koji su tuženik i M. B. sklopili u vezi naknade štete. Međutim, prvostupanjski sud je utvrdio da je i tuženik, kao štetnik, odnosno njegov osiguravatelj isplatio M. B. određen iznos novca u svrhu popravka traktora, koji je na taj način djelomice i neadekvatno popravljen. U tom smislu očito je da tužitelj nije samoinicijativno, svojom voljom poduzeo nerentabilni popravak traktora. Isto tako, prvostupanjski sud je tuženika obvezao samo na isplatu razlike troška popravka, do dovođenja traktora u stanje u kojem je bio prije nesreće. Dakle, tužitelju nije dosuđen puni iznos naknade štete, obzirom da je angažiranjem tuženikovog novca traktor već djelom popravljen. U tom smislu za tuženika nastali, neprimjeren, odnosno previsok trošak popravka može teretiti samo B. M. (vozača traktora), a ne može tužitelju uskraćivati dovršetak popravka, obzirom da je evidentno da je u sadašnjem činjeničnom stanju dovršetak popravka za tuženika ekonomičnije rješenje od isplate iznosa tzv. ekonomske totalke. Dakle, u konkretnoj situaciji neosnovano se tuženik poziva na stajalište sudske prakse o limitu odgovornosti tuženika do visine tzv. totalne štete, jer se tužitelj u raščišćavanje početnog odnosa s tuženikom uključio tek nakon djelomičnog i

¹⁰⁹ Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1027/03-2 od 25. kolovoza 2003., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

neadekvatno izvršenog popravka do kojeg je došlo temeljem Sporazuma štetnikovog osiguravatelja s neovlaštenim (po tužitelju) poduzetniku tog popravka. U nastaloj situaciji pravilno je prvostupanjski sud obvezao tuženika na isplatu razlike iznosa naknade štete, potrebnog za dovršenje popravka, čime će šteta moći biti sanirana u smislu odredbe čl. 185. st. 1. Zakona o obveznim odnosima.“¹¹⁰

Pravna stajališta o naknadi neimovinske štete prikazat ćemo u pogledu duševnih bolova zbog smanjenja životne aktivnosti i naruženosti u odnosu na doprinos oštećenika vlastitoj stvari, te u pogledu zastare potraživanja naknade neimovinske štete odnosno početka subjektivnog roka za naknadu neimovinske štete.

Doprinos oštećenika vlastitoj šteti

Članak 1092. ZOO-a

(1) Oštećenik koji je pridonio da šteta nastane ili da bude veća nego što bi inače bila ima pravo samo na razmjerno sniženu naknadu.

(2) Kad je nemoguće utvrditi koji dio štete potječe od oštećenikove radnje ili propusta, sud će dosuditi naknadu vodeći računa o okolnostima slučaja.

Županijski sud u Varaždinu je u svojoj presudi broj Gž. 957/03-2 od 06. kolovoza 2003. naveo sljedeće pravno mišljenje:

„Naknada štete s osnove smanjene životne aktivnosti, obuhvaća sva ona ograničenja u životnim aktivnostima oštećenika koje je on ostvarivao, ili bi ih po redovnom tijeku stvari u budućnosti izvjesno ostvarivao, da nisu kod oštećenika prisutne posljedice zadobivene ozljede, pri čemu posljedice ozljede, koje utječu na smanjene životne aktivnosti, moraju biti trajnog ili trajnijeg karaktera. Navedena naknada štete pripada oštećeniku samo u slučaju kada oštećenik, čija je životna aktivnost trajno umanjena, trajno trpi duševne bolove, i to zbog svih onih fizičkih i psihičkih tegoba prouzročenih trajnim posljedicama tjelesnih ozljeda koje se neugodno reflektiraju na njegov fizički i psihički život. Imajući u vidu činjenicu da se defekt zubala tužitelja, a koji utječe na smanjenje njegove životne aktivnosti, kao i osjećaj naruženosti, može na, objektivno vrlo jednostavan način otkloniti, odnosno korigirati izradom zubne proteze, kako to jasno i nedvojbeno proizlazi iz nalaza i mišljenja liječničkog vještaka, to se mora zaključiti da je upravo tužitelj, propustivši otkloniti navedenu štetu, sam odgovoran za njezin nastanak. Naime, prema odredbi čl. 192. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO) oštećenik koji je sam pridonio da šteta nastane ili bude veća nego što bi inače bila, ima pravo samo na razmjerno smanjenu naknadu štete. Kako je po ocjeni ovog suda, tužitelj mogao spriječiti nastajanje navedene štete jednostavnim medicinskim zahvatom, ugradnjom novih zubiju, odnosno izradom zubne proteze, i kako se radi o medicinskom zahvatu, kojem bi se svaki čovjek po redovnom tijeku stvari podvrgnuo bez bilo kakvih rizika

¹¹⁰ Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1718/04-2 od 29. prosinca. 2004., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

od štetnih posljedica takvog medicinskog zahvata, to tvrdnje tužitelja prema kojima „osjeća veći strah od posjeta zubaru nego što je osjećao prije, tako da posjete zubaru obavlja samo kad je to nužno“ djeluju neuvjerljivo i ne mogu biti prihvaćene kao objektivni razlog za sprječavanje nastanka štete koju tužitelj veže uz trpljenje duševnih bolova zbog smanjene životne aktivnosti i naruženosti, a zbog nedostatka tri prednja zuba i zbog čega ovaj sud nalazi da tuženik nije u obvezi naknaditi tužitelju nematerijalnu štetu s navedenih osnova, čiji je nastanak i postojanje tužitelj mogao na jednostavan i efikasan način spriječiti.“¹¹¹

Naknada štete

Članak 230. ZOO-a

(1) Tražbina naknade štete zastarijeva za tri godine otkad je oštećenik doznao za štetu i za osobu koja je štetu učinila.

(2) U svakom slučaju ta tražbina zastarijeva za pet godina otkad je šteta nastala.

(3) Tražbina naknade štete nastale povredom ugovorne obveze zastarijeva za vrijeme određeno za zastaru te obveze.

Županijski sud u Varaždinu iznio je i pravni stav o početka subjektivnog roka za naknadu neimovinske štete za pretrpljene fizičke bolove, pretrpljene duševne bolove zbog smanjene životne aktivnosti, pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti, te u pogledu straha.

„Utvrdivši na temelju provedenog vještačenja da je liječenje tužitelja zbog ozljeda zadobivenih u štetnom događaju završeno 07. siječnja 1993. g., da nakon tog vremena tužitelj više nije provodio liječenje zbog navedenih ozljeda, već da je obavljao fizikalne terapije radi održavanja postojećeg stanja, prvostupanjski sud je zaključio da je završetkom liječenja tužitelj saznao za svu štetu koja mu je nastala u štetnom događaju i da je 07. siječnja 1993. g., počeo teći zastarni rok od tri godine u smislu odredbe čl. 376. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (dalje: ZOO), koji je istekao prije podnošenja tužbe prvostupanjskom sudu, obzirom na činjenicu da je tužba podnesena sudu prvog stupnja 15. studenog 1999. g., zbog čega je prihvativši osnovanim istaknuti prigovor tužene u pogledu zastare potraživanja tužitelja, odbio tužbeni zahtjev tužitelja. Žalbeni navodi tužitelja kojima osporava utvrđenje prvostupanjskog suda u odnosu na početak tijeka zastarnog roka, ne mogu se prihvatiti osnovanim. Naime, prema odredbi čl. 376. st. 1. ZOO-a, početak subjektivnog roka za potraživanje naknade prouzročene štete zavisi kumulativno od dviju činjenica – saznanja oštećenika za štetu i saznanja oštećenika za počinitelja štete. Točno je, kako to tužitelj navodi u žalbi da se pod saznanjem oštećenika za štetu podrazumijeva ne samo saznanje o postojanju štete, već i saznanje o opsegu štete, odnosno elementima njezine visine, zbog čega, kad je riječ o štetama nastalim zbog tjelesne ozljede i narušenja zdravlja, a obzirom na različite vidove štete, treba razlikovati i različitost vremena kad je oštećenik saznao za pojedine oblike nematerijalne, odnosno materijalne štete. Prema opće usvojenoj sudskoj praksi trenutkom

¹¹¹ Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 957/03-2 od 6. kolovoza 2003. https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

saznanja za štetu koja se odnosi na pretrpljene fizičke bolove smatra se vrijeme kada su bolovi prestali, a najkasnije kada završi liječenje i kada se stabilizira zdravlje oštećenika narušeno štetnim događajem, a vrijeme završetka liječenja i stabilizacije zdravstvenog stanja oštećenika smatra se trenutkom saznanja i za štetu s osnove pretrpljenih duševnih bolova zbog smanjene životne aktivnosti, jer je završetkom liječenja oštećenik saznao za trajne posljedice zadobivenih ozljeda. U odnosu na pretrpljene duševne bolove zbog naruženosti trenutkom saznanja za štetu smatra se vrijeme kada je postalo izvjesno da se posljedice zadobivenih ozljeda koje predstavljaju naruženost ne mogu više ukloniti, niti bitno smanjiti, a u pogledu straha, kad je strah prestao, odnosno, kad je postalo izvjesno njegovo trajnije postojanje.“¹¹²

Pravno shvaćanje suda u pogledu zastarnog roka za potraživanje naknade neimovinske štete zbog naročito teškog invaliditeta djeteta Vrhovni sud Republike Hrvatske naveo je u presudi broj Rev. 299/1998 od 5. listopada 2000.

„Utvrđeno je da su nakon ozljeđivanja sina tužitelja liječnici tužiteljima kao roditeljima davali nade da će se trauma i posljedice nastale nakon nje sanirati, odnosno da se u trenutku kada je sin tužitelja nastradao nisu mogle odmah ocijeniti koje posljedice se mogu razviti sa liječnicima u vrijeme davanja nalaza i mišljenja za sudski spis u kojem je sin tužitelja tražio naknadu štete i to u tijeku 1989. godine i 1990. godine, a glavna rasprava u tom predmetu po vještačkim nalazima održana je 15. ožujka 1990. godine, pa su tek tada tužitelji saznali za štetu, jer su vještaci iskazali konačne posljedice nakon traume sina tužitelja, koje se neće moći sanirati. Dakle, tužitelji su tek u 1990. godini saznali da će njihov sin ostati zauvijek nepokretan. Budući da subjektivni zastarni rok iz st. 1. čl. 376. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, broj 53/91, 73/91, 3/94, 7/96 – dalje ZOO) teče od saznanja za štetu i od saznanja za osobu koja je štetu učinila, zastarni rok u ovom slučaju nije tekao od trenutka nastanka prometne nezgode već od trenutka kad je tužiteljima definitivno bilo jasno kakve su posljedice povreda (obujam štete).”¹¹³

Iz navedenih pravnih shvaćanja nadležnih sudova vidljivo je kako se u sudskim postupcima pred sudovima, uključujući i postupak pred Vrhovnim sudom Republike Hrvatske, primjenjuju odredbe ZOO-a kojima je regulirana predmetna problematika. Iako se u analiziranim presudama sudovi pozivaju na članke ZOO-a koji je tada bio na snazi (stari ZOO), u završnom radu naveli smo odgovarajuće članke ZOO-a koji je danas na snazi.

6.2. Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Prethodno je navedeno da ZOO na novi način definira pojam neimovinske štete kao povrede prava osobnosti, odnosno uvedena je objektivna definicija, čime je napuštena dotadašnja

¹¹² Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1879/04-2 od 29. listopada 2004., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

¹¹³ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj Rev. 299/1998 od 5. listopada 2000., Gjenaro, V.: Pravni praktikum građanskog prava, Vizura, Zagreb, 2016., str. 332.-333.

subjektivna definicija neimovinske (nematerijalne) štete starog ZOO-a. Tako ZOO u članku 1046. određuje štetu kao umanjnje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povredu prava osobnosti (neimovinska šteta). Dakle, prema ZOO-u povreda prava osobnosti sama za sebe jest neimovinska šteta, za koju se dosuđuje pravična novčana naknada ako to okolnosti konkretnog slučaja opravdavaju.

No, bitno je naglasiti da svaka povreda prava osobnosti, iako je time objektivno nastala neimovinska šteta, ne znači i bezuvjetno pravo oštećenika na isplatu pravične novčane naknade. Naime, prema prethodno spomenutom članku 1100. ZOO-a to pravo će oštećenik u slučaju spora ostvariti samo ako sud nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju. U tom slučaju oštećenik će pravo na isplatu pravične novčane naknade ostvariti neovisno o naknadi imovinske štete, a i kad nje nema.

Bez obzira na to što se u Republici Hrvatskoj oštećeniku priznaje pravo na naknadu neimovinske štete, odštetno pravo nema sistematizirane odredbe o utvrđivanju neimovinske štete na osobama, a ne postoje ni relativno jednostavne formule kao kod naknade imovinske štete na uništenoj ili oštećenoj stvari. Pored toga, uočene su i razlike u kriterijima sudova u parničnim postupcima kod dosuđivanja pravične novčane naknade za neimovinsku štetu, odnosno za one slučajeve u kojima se primjenjivao stari ZOO.¹¹⁴

Kako bi se omogućila ujednačena primjena stavka 1. članka 200. starog ZOO-a, odnosno današnjeg članka 1100. ZOO-a, na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda, održanoj 29. studenoga 2002., razmatrani su i prihvaćeni Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete (dalje: Orijentacijski kriteriji).

Orijentacijski kriteriji daju smjernice sucima za utvrđivanje visine pravične novčane naknade za sljedeće oblike pretrpljene neimovinske (ranije nematerijalne) štete: fizički bolovi, strah, duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti, duševni bolovi zbog naruženosti, duševni bolovi zbog smrti bliskog srodnika (bračni i izvanbračni drug, dijete, gubitak ploda, roditelji, braća i sestre) i duševni bolovi zbog naročito teškog invaliditeta bliske osobe (bračni i izvanbračni drug, dijete, roditelji). Pored toga, Vrhovni sud Republike Hrvatske je za svaki oblik naknade neimovinske (nematerijalne) štete naznačio i dodatne kriterije koji se trebaju uzeti u obzir kod utvrđivanja iznosa pojedine naknade kao što su životna dob, vrsta zanimanja oštećenika, lokacija ozljeda i slično. Pri tome se Vrhovni sud Republike Hrvatske pozvao na svoje pravne stavove navedene u ranijim zaključcima sjednice Građanskog odjela.

Prema tome, kako je i navedeno u uvodnom dijelu Orijentacijskih kriterija, oni ne predstavljaju matematičku formulu koja pukim automatizmom služi za izračunavanje pravične novčane naknade neimovinske (nematerijalne) štete i uvijek je moguća korekcija naviše ili naniže. Dakle, u primjeni članka 200. stavak 1. starog ZOO-a, odnosno današnjeg članka 1100. ZOO-a, uvijek treba uzeti u obzir sve okolnosti svakog konkretnog slučaja, pri čemu trajanje i jačina fizičkih i duševnih bolova i straha imaju tek značaj osobito važnih, ali

¹¹⁴ Više Crnić, I.: *Značenje orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62, br. 5-6, Zagreb, 2012., str. 1715.-1730.

ne i jedinih okolnosti koje sud mora imati na umu pri određivanju iznosa pravične novčane naknade.

Valja naglasiti da se Orijentacijski kriteriji primjenjuju na sve parnične postupke za naknadu neimovinske (nematerijalne) štete u svim stupnjevima suđenja.¹¹⁵

Naime, Orijentacijski kriteriji su tek orijentir da u sudskim postupcima ne bi došlo do ekstremnih odstupanja odnosno kako bi se omogućilo da u situacijama koje ne odskaku od životnog prosjeka svi oštećenici budu u jednakom pravnom položaju.

Budući da je od donošenja Orijentacijskih kriterija, uz pomoć kojih sudovi određuju visinu pravične novčane naknade neimovinske štete, proteklo znatno vremensko razdoblje, a u međuvremenu je stupio na snagu i ZOO, kao i drugi propisi obveznopravne ili postupovnopravne naravi koji se djelomično odnose na ovu pravnu materiju, bilo je potrebno uskladiti postojeće Orijentacijske kriterije s navedenim promjenama.

Stoga je, polazeći od cilja i svrhe zakonskih odredbi o naknadi neimovinske štete, a imajući na umu i statističke podatke, na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda, održanoj 5. ožujka 2020. i 15. lipnja 2020., zauzeto pravno shvaćanje kojim se mijenjaju postojeći Orijentacijski kriteriji na način da se tada prihvaćeni iznosi naznačeni u novčanim jedinicama (kune) povećavaju za 50%. Naime, prilikom donošenja odluke o mijenjanju Orijentacijskih kriterija Vrhovni sud Republike Hrvatske se koristio i podacima Državnog zavoda za statistiku o stopi inflacije mjerenoj indeksom promjena potrošačkih cijena u odnosu na početnu 2002. godinu.

Nadalje, na istoj sjednici je odlučeno da se ubuduće izmjena Orijentacijskih kriterija primjenjuje na sve parnične postupke za naknadu neimovinske štete u svim stupnjevima suđenja, a što znači da se ta izmjena primjenjuje od dana prihvaćanja na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda, tj. od 15. lipnja 2020.¹¹⁶

Dakle, navedenim pravnim shvaćanjem promijenjena je dotadašnja praksa o visini naknade za sve prethodno navedene oblike pretrpljene neimovinske štete, a koja se treba primijeniti na sve parnične postupke i to u svim stupnjevima suđenja. To konkretno znači da od dana zauzimanja navedenog pravnog shvaćanja Vrhovnog suda svi suci trebaju dosuđivati za 50% uvećane iznose naknade neimovinske štete u usporedbi s iznosima iz ranijih Orijentacijskih kriterija.

Sukladno svemu navedenom prizlazi da suci u svim parničnim postupcima prilikom odlučivanja o visini naknade za neimovinsku štetu trebaju voditi računa o težini povrede prava osobnosti i okolnostima koje opravdavaju dosuđivanje naknade odnosno o značenju povrijeđenog dobra i cilju kojemu služi ta naknada. Pored toga suci trebaju voditi računa i o

¹¹⁵ Vidi Orijentacijske kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, Vrhovni sud Republike Hrvatske, Su-1331-VI/02 i 1372-11/02 od 29. studenoga 2002., https://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_5_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

¹¹⁶ Vidi Izvod iz zapisnika s druge sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske VSRH (2/20), Su-IV-47/2020-5 od 5. ožujka 2020. i 15. lipnja 2020., https://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_21_1.pdf, pristupljeno 1. prosinca 2022.

tome da se dosuđenom naknadom ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom.

S obzirom da ne postoje precizna mjerila za utvrđenje naknade neimovinske štete jer se ona utvrđuje ovisno o svim okolnostima konkretnog slučaja, visina utvrđene naknade se u pravilu treba kretati u okviru Orijehtacijskih kriterija. No, budući da Orijehtacijski kriteriji nisu izvor prava, suci mogu naknadu neimovinske štete za pojedine vidove takve štete utvrđivati ovisno o osobitim okolnostima svakog slučaja i izvan granica predviđenih Orijehtacijskim kriterijima. Naime, dosuđena naknada neimovinske štete mora predstavljati pravičnu satisfakciju za svakog oštećenika.

Zaključno se može reći da je svrha Orijehtacijskih kriterija ujednačenje sudske prakse, osiguranje ravnopravnosti i jednakosti svih pred zakonom te smanjenje broja predmeta u sporovima odnosno stvaranje uvjeta da se što više sporova rješava izvansudski između osiguratelja i oštećenih osoba.¹¹⁷

Budući da uvijek treba težiti što boljoj izradi odnosno primjeni Orijehtacijskih kriterija u praksi, nije isključena potreba da nakon određenog vremena primjene Vrhovni sud Republike Hrvatske te kriterije ponovno razmotri.

¹¹⁷ Više Šago, D.: *Pravni i medicinski aspekti nematerijalne štete*, Medicina, pravo in družba: sodobne dileme IV, Maribor, 2021., str. 187.-210.

7. ZAKLJUČAK

Pravna priroda odštetne odgovornosti izuzetno je važan aspekt prava svih demokratskih sustava, uključujući i hrvatski pravni sustav. Institut odgovornosti za štetu, odnosno obveza popravljanja prouzročene štete, u izravnoj su vezi s Ustavom zajamčenim ljudskim pravima i temeljnim slobodama te jamstvom pravne sigurnosti u Republici Hrvatskoj.

Iako je pruzročenje štete odnosno odgovornost za štetu samo jedan od vidova izvanugovornih odnosa, odštetna odgovornost zbog svoje učestalosti kao i razvijenosti zauzima posebno mjesto. Naime, sudionici obveznopравnih odnosa nositelji su imovinskih prava i obveze, što znači da obvezno pravo nastoji zaštititi prava i obveze subjekata, odnosno zaštititi imovinu istih od oštećenja neovlašteno prouzročениh od strane drugog subjekta. No, obvezno pravo pruža zaštitu i neimovinskim dobrima odnosno štiti prava osobnosti.

Valja napomenuti da ZOO, kao opći propis kojim se uređuje odgovornost za štetu, daje izmijenjenu definiciju štete u odnosu na stari Zakon o obveznim odnosima. Naime, kod definicije štete ZOO razlikuje običnu štetu (umanjenje nečije imovine), izmaklu korist (sprječavanje povećanja imovine) i neimovinsku štetu (povredu prava osobnosti). U tom smislu, obična šteta i izmakla korist su imovinske štete koje se reflektiraju na imovini oštećenika, za razliku od povrede prava osobnosti koja se kao neimovinska šteta ogleda u povredi subjektivnih neimovinskih prava i interesa.

No, da bi nastao obveznopравni odnos odgovornosti za štetu moraju se, kao i kod svih drugih obveznopравnih odnosa, neovisno jesu li ugovorni ili izvanugovorni, ispuniti određene pretpostavke. Budući da ZOO-om nisu posebno nabrojene opće pretpostavke odgovornosti za štetu, u hrvatskoj pravnoj teoriji pretpostavke se dijele na opće i posebne, pri čemu u opće spadaju one pretpostavke koje su zajedničke svim vrstama odštetne odgovornosti. Pretpostavke koje se kumulativno moraju ispuniti su: subjekti obveznog odnosa odgovornosti za štetu (fizičke i pravne osobe), štetna radnja (građanski delikt zbog kojeg nastaje deliktна odgovornost za štetu odnosno povreda obveznog odnosa povodom koje nastaje ugovorna odgovornost za štetu) prethodno spomenuta šteta, uzročnost (kauzalni neksus odnosno uzročna veza između štetne radnje i štete), te protupравnost. U određenim slučajevima protupравnost štetne radnje je isključena pa samim time i odgovornost za štetu, primjerice nanošenje štete po dužnosti, nužna obrana, viša sila, dopuštena samopomoć, kao i u slučaju pristanka oštećenika.

Pojedine vrste odgovornosti za štetu razlikuju se upravo na temelju posebnih pretpostavki, a svaka vrsta odgovornosti za štetu, pored zasebnih pretpostavki, ima svoju pravnu osnovu, područje primjene, kao i razloge oslobođenja od odgovornosti.

Najvažnije vrste odgovornosti za štetu su: izvanugovorna odgovornost, ugovorna odgovornost, predugovorna odgovornost, subjektivna odgovornost, objektivna odgovornost (odgovornost za štetu od opasne stvari i od opasne djelatnosti, odgovornost za neispravan proizvod, odgovornost organizatora priredbi, odgovornost za onečišćavanje okoliša), zatim

vlastita odgovornost, odgovornost za drugoga (odgovornost za maloljetnike, odgovornost za duševno bolesne i zaostale u umnom razvoju, odgovornost poslodavca za zaposlenike, odgovornost pravne osobe za štetu koju trećima prouzroči njezino tijelo), te odgovornost više osoba za istu štetu, koja može biti podijeljena ili solidarna.

Iako se općenito smatra da je posljedica odgovornosti za štetu naknada te štete, obvezno pravo poznaje tri osnovna oblika popravljivanja štete: naturalnu restituciju, spomenutu naknadu štete i satisfakciju koja prema svom sadržaju može biti moralna (nenovčana) i novčana (imovinska), a dosuđuje se radi subjektivnog zadovoljenja oštećenika kada je nastala neimovinska šteta.

Bez obzira na to što bi bilo idealno štetu popraviti naturalnom restitucijom, dakle uspostavom onog stanja kakvo je postojalo prije nastanka određene štete odnosno uspostavom prijašnjeg stanja, to u praksi nije uvijek moguće. Stoga se upravo naknada štete u novčanom ekvivalentu javlja kao najčešći oblik popravljivanja štete, a što proizlazi i iz, u završnom radu, prikazane predmetne problematike na primjerima iz sudske prakse u parničnim postupcima za naknadu imovinske i neimovinske štete.

S obzirom da ne postoje precizna mjerila za utvrđenje naknade neimovinske štete, koja se uvijek utvrđuje ovisno o svim okolnostima konkretnog slučaja, visina utvrđene naknade se u pravilu treba kretati u okviru Orijentacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda Republike Hrvatske. No, budući da ti kriteriji nisu izvor prava, suci mogu naknadu neimovinske štete za pojedine vidove takve štete utvrđivati i izvan granica predviđenih Orijentacijskim kriterijima jer dosuđena naknada mora predstavljati pravičnu satisfakciju za svakog oštećenika.

Na kraju, valja reći da bi, s obzirom na značaj i učestalost tog pravnog instituta u praksi, odštetnu odgovornost trebalo i nadalje promatrati kako s teorijskog, tako i s praktičnog stajališta kroz analizu relevantne sudske prakse.

LITERATURA

Knjige:

1. Crnić, I.: *Odštetno pravo*, Zgombić & Partneri d.o.o. - nakladništvo i informatika d.o.o., Zagreb, 2008.
2. Gjenero, V.: *Pravni praktikum građanskog prava*, Vizura, Zagreb, 2016.
3. Kačer, H., Radolović, A., Slakoper, Z.: *Zakon o obveznim odnosima s komentarom*, Poslovni zbornik, Zagreb, 2006.
4. Klarić, P., Vedriš, M.: *Građansko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2014.
5. Klarić, P.: *Odštetno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2003.
6. Verović, M.: *Osnove trgovačkog (ugovornog) prava, Opći dio*, EFFECTUS – studij financije i pravo, visoko učilište, Zagreb, 2019.

Članci:

1. Baretić, M.: *Protupravnost kao pretpostavka odštetnopravne odgovornosti u hrvatskom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 70, br. 4, str. 595.-636., Zagreb, 2020.
2. Baretić, M.: *Pojam i funkcije neimovinske štete prema novom zakonu o obveznim odnosima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 56, Posebni broj, str. 461.-500., Zagreb, 2006.
3. Baretić, M.: *Predugovorna odgovornost za štetu*, u *Odgovornost za štetu i osiguranje od odgovornosti za štetu*, Inženjerski biro, str. 3.-30., Zagreb, 2011.
4. Bukovac Puvača, M.: *Deset godina nove koncepcije neimovinske štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, str. 157.-180., Rijeka, 2015.
5. Bukovac Puvača, M.: *Odgovornost škole za štetu koju maloljetnici prouzroče dok su pod njezinim nadzorom*, Hrvatski časopis za osiguranje, br. 5, str. 127.-161., Zagreb, 2021.
6. Bukovac Puvača, M.: *“Sive zone” izvanugovorne odgovornosti – područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 30, br. 1, str. 221.-243., Rijeka, 2009.
7. Crnić, I.: *Značenje orijentacijskih kriterija Vrhovnog suda Republike Hrvatske za dosudu pravične novčane naknade neimovinske štete*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 62, br. 5-6, str. 1715.-1730., Zagreb, 2012.
8. Jug, J.: *Naknada buduće štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 36, br. 1, str. 467.-488., Rijeka, 2015.
9. Klasiček, D.: *Odgovornost organizatora za štetu nastalu na sportskom natjecanju*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 56, br. 2, str. 355.- 376., Split, 2019.
10. Momčinović, H.: *Ugovorna odgovornost za štetu*, Hrvatska pravna revija, god. VI, br. 3, str. 1.-10., Zagreb, 2006.

11. Radolović, A.: *Načelo zabrane prouzročanja štete kao (moguće) jamstvo stvarne (realne) naknade štete*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, v. 34, br. 1, str. 307.-332., Rijeka, 2013.
12. Šago, D.: *Pravni i medicinski aspekti nematerijalne štete*, Medicina, pravo in družba: sodobne dileme IV, str. 187.-210., Maribor, 2021.
13. Šago, D.: *Ekološka tužba kao instrument građanskopravne zaštite okoliša*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 50, br. 4, str. 895.-915., Split, 2013.
14. Vragović, D.: *Razgraničenje instituta doprinosa oštećenika vlastitoj šteti i podijeljene odgovornosti za štetu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 69, br. 5-6, str. 871.-902., Zagreb, 2019.

Pravni propisi:

1. Ustav Republike Hrvatske, "Narodne novine" br. 56/90, 135/97, 8/98 - pročišćeni tekst, 113/00, 124/00 - pročišćeni tekst, 28/01, 41/01 - pročišćeni tekst, 55/01 - ispravak, 76/10, 85/10 - pročišćeni tekst, 5/14
2. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, „Narodne novine - Međunarodni ugovori“ br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10, 13/17
3. Kazneni zakon, "Narodne novine" br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21
4. Zakon o obveznim odnosima, "Službeni list SFRJ" br. 29/78, 39/85, 46/85, 45/89, "Narodne novine" br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01,
5. Zakon o obveznim odnosima, "Narodne novine" br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22

Internet izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59918>
2. Izvod iz zapisnika s druge sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, (2/20), Su-IV-47/2020-5 od 5. ožujka 2020. i 15. lipnja 2020., https://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_21_1.pdf
3. Orijehtacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, Vrhovni sud Republike Hrvatske, Su-1331-VI/02 i 1372-11/02 od 29. studenoga 2002., https://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_5_1.pdf
4. Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 957/03-2 od 6. kolovoza 2003., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf
5. Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1027/03-2 od 25. kolovoza 2003., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf
6. Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 957/03-2 od 29. listopada 2004., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf
7. Presuda Županijskog suda u Varaždinu broj Gž. 1879/04-2 od 29. prosinca. 2004., https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2022-02/Zbirka-GP-2_1.pdf